

บทบาทของญี่ปุ่นต่อประเทศไทยหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

สุทิน สายสงวน^{*}

วิเชียร อินทะสี^{*}

ภาณี รูปสม^{**}

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้น สะท้อนว่าทั้งสองประเทศมีความใกล้ชิดต่อกันยาวนาน กล่าวคือทางการเมืองประเทศทั้งสองล้วนมีจุดยืนร่วมกัน ในประเด็นด้านการผูกมิตรกับทุกประเทศ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยที่ญี่ปุ่นพยายามดำเนินนโยบายทางการเมืองเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติของญี่ปุ่น ดังจะสังเกตเห็นได้ หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ที่ญี่ปุ่นพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับประเทศต่างๆ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกหลายองค์การ ความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีของทั้งสองฝ่ายอยู่ในระดับที่ดีมาโดยตลอด ขณะที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะด้านการค้าและการลงทุนจะเป็นแกนหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองนับตั้งแต่เริ่มต้นนั้น ญี่ปุ่นได้เป็นคู่ค้าและผู้ลงทุนที่สำคัญในลำดับต้นของไทยมาโดยตลอด แม้ว่าฝ่ายไทยจะเป็นฝ่ายขาดดุลทางการค้า แต่ไทยก็ได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือ และพันธมิตรทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอด

^{*} นักวิจัย สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^{**} เจ้าหน้าที่วิจัย สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เทคโนโลยีจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย แม้ว่าญี่ปุ่นจะประสบวิกฤตในปลายทศวรรษ 1980s และต้นทศวรรษ 1990s และไทยก็ประสบวิกฤตในปี 1997 (พ.ศ. 2540) แต่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งสองก็มีได้ลดความสำคัญลง ญี่ปุ่นยังคงเป็นคู่ค้าและคู่ลงทุนในอันดับต้นๆของไทยเช่นเดิม ในทำนองเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสองยังคงดำเนินไปอย่างปกติทั้งก่อนและหลังวิกฤต

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นสามารถที่จะสืบค้นร่องรอยความเป็นมาย้อนไปได้ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ดังใน พ.ศ.1931(ค.ศ.1388) มีบันทึกทางประวัติศาสตร์ระบุว่า คณะตัวแทนของไทยได้เดินทางไปถึงญี่ปุ่น และอีก 10 ปีถัดมาได้มีเรือสินค้าของไทยเดินทางไปถึงหมู่เกาะริวกิว (Ryukyu) หรือ โอกินาวา (Okinawa) โดยเรือสินค้าเหล่านี้บรรทุกสินค้าประเภทหนังสัตว์ สุนัข ไม้จันทน์ และน้ำตาล เป็นต้น แล้วหลังจากนั้นมาก็มีเรือสินค้าของไทยเดินทางไปค้าขายที่ญี่ปุ่นอีกหลายครั้ง ในขณะเดียวกันทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ส่งเรือสินค้า มาค้าขายที่ไทยด้วยเช่นเดียวกัน

ต่อมาเมื่อดินแดนญี่ปุ่นเกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้น เนื่องจากการสู้รบแย่งชิงอำนาจระหว่างฝ่ายต่างๆ ทำให้ฝ่ายที่พ่ายแพ้ในการรบต้องเดินทางออกนอกประเทศ และในขณะเดียวกันในช่วงที่ผู้ปกครองญี่ปุ่นดำเนินการต่อต้านและปราบปรามชาวญี่ปุ่นที่นับถือศาสนาคริสต์ระหว่าง พ.ศ.2129-2130 และ 2141 (ค.ศ. 1586-1587 และ ค.ศ. 1598) ได้ทำให้ชาวญี่ปุ่นที่นับถือศาสนาคริสต์ต้องพากันหลบหนีออกนอกประเทศ บางส่วนได้เดินทางเข้ามาในไทย และตั้งบ้านเรือนขึ้นอยู่ในบริเวณเดียวกันจนกลายเป็นหมู่บ้านชาวญี่ปุ่น ดังปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา โดยชาวญี่ปุ่นเหล่านี้ส่วนหนึ่งทำการค้า

ขาย และอีกส่วนหนึ่งเข้ารับราชการเป็นทหาร เนื่องจากเคยเป็นพวกซามูไร ที่มีความชำนาญในการสู้รบมาก่อน ดังนั้นจึงกลายเป็นที่โปรดปราน ของพระมหากษัตริย์ไทยเป็นอย่างมาก ดังกรณีของกองอาสาญี่ปุ่นและ ออกญาเสนาภิมุข

การค้าขายระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในสมัยอยุธยาได้ดำเนินไปด้วยดี แต่ได้มาหยุดชะงักลงในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ. 2172-2199 (ค.ศ. 1629-1656) เมื่อมีการปราบปรามและขับไล่ชาวญี่ปุ่นออกไปจากประเทศไทย เนื่องจากเกิดความหวาดระแวงว่าชาวญี่ปุ่นได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ของไทยมากเกินไป และกบฏกับญี่ปุ่นได้ทำการปิดประเทศนับตั้งแต่ พ.ศ. 2178 (ค.ศ. 1635) เป็นต้นมา โดยได้งดติดต่อกับต่างประเทศและห้ามประชาชน ของตนเอง เดินทางเข้าออกประเทศ และถึงแม้ในระยะเวลาถัดมาทาง กรุงศรีอยุธยาจักได้ดำเนินความพยายามปรับปรุงสัมพันธ์ภาพระหว่างไทยกับ ญี่ปุ่นให้ดีขึ้นโดยได้ส่งคณะทูตเดินทางไปญี่ปุ่นหลายครั้ง แต่ไม่ได้รับการต้อนรับ จากโชกุน (Shogun) ของญี่ปุ่นเลย รวมถึงการชักชวนให้ชาวญี่ปุ่นที่หลบหนี ออกไปให้กลับเข้ามาอีก แต่ก็มีชาวญี่ปุ่นในจำนวนไม่มากที่เดินทางกลับเข้ามา

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการอีกครั้งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งสองประเทศได้มีการทำสนธิสัญญาว่าด้วยทาง พระราชไมตรีและการค้าขายในระหว่างประเทศสยามกับประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2430 (ค.ศ. 1887) ซึ่งมีสาระสำคัญระบุให้ประเทศทั้งสอง แต่งตั้งทูตไปประจำในประเทศคู่ภาคี และให้แต่ละฝ่ายมีฐานะเป็นประเทศที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favoured Nation) กล่าวได้ว่าภายหลังจากทั้งสอง ประเทศมีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการแล้ว การค้าและการร่วมมือกัน

ได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น และรวมถึงการติดต่อกันระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ไทยกับญี่ปุ่นได้มีการทำความตกลงร่วมกันเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) โดยทั้งสองประเทศจะร่วมมือกันในการทำสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพราะไทยมีความมุ่งหวังที่จะได้ดินแดนที่เคยสูญเสียไปให้กับฝรั่งเศสกลับคืนมาต่อมาภายหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สองแล้วการติดต่อยกเว้นไทยกับญี่ปุ่นได้กระทำผ่านกองบัญชาการทหารสูงสุดของฝ่ายสัมพันธมิตรที่ยึดครองญี่ปุ่น (Supreme commander for the Allied Powers) และการค้าของทั้งสองฝ่ายก็ดำเนินกลับสู่ภาวะปรกติเช่นเดิม ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2495 (ค.ศ. 1952) ประเทศทั้งสองจึงได้เลื่อนฐานะของผู้แทนทางการทูตขึ้นเป็นระดับเอกอัครราชทูตในพ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) จอมพลป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทย ก็ได้เดินทางไปเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ และอีกสองปีถัดมาคือ พ.ศ. 2500 (ค.ศ. 1957) นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นก็ได้เดินทางมาเยือนไทยอย่างเป็นทางการเป็นการตอบแทน¹

อาจถือได้ว่านับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ไทยกับญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในแทบทุกด้าน อาทิเช่น ทางด้านเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นได้อยู่ในฐานะประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของไทย ในด้านการลงทุน ญี่ปุ่นก็ถือเป็นประเทศที่มีสัดส่วนการลงทุนสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่ทำการลงทุนในประเทศไทยด้วยกัน และนอกจากนี้ญี่ปุ่นยังให้ความช่วยเหลือในรูปแบบ

¹ ในส่วนของเกริ่นนำนี้ได้สรุปสาระสำคัญจากทวี ธีระวงศ์เสรี. สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น. 2524, หน้า 1-7.

ของความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Aid-ODA) อีกจำนวนหลายโครงการ ในด้านสังคมไทยกับญี่ปุ่นได้มีการแลกเปลี่ยนทางด้านเยาวชนและการเผยแพร่วัฒนธรรมระหว่างกันอยู่เป็นประจำ ส่วนในด้านการเมือง ผู้นำระหว่างประเทศทั้งสองได้มีการแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยียน และการพบปะเพื่อปรึกษาหารือในประเด็นต่าง ๆ เพื่อกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และรวมถึงการแสดงความคิดเห็นหรือจุดยืนต่อประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

1. ความสัมพันธ์ทางการเมือง

นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

ในการที่จะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศอื่นนั้น นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นถือเป็นตัวกำหนดสำคัญ ในการบ่งชี้ทิศทางและท่าทีของประเทศ โดยในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ญี่ปุ่นได้กำหนดเป้าหมายไว้คือ การรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ การให้สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทด้านความมั่นคง การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นกับประเทศมหาอำนาจ ซึ่งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกันคือ จีน และสหภาพโซเวียต การสร้างความปลอดภัยให้กับเส้นทางลำเลียงวัตถุดิบและสินค้าที่จำเป็นสำหรับญี่ปุ่น ความพยายามให้มีแหล่งวัตถุดิบกระจายกันออกไป และรวมถึงการพยายามรักษาและขยายตลาดสินค้า

ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องกำหนดนโยบายในลักษณะดังที่กล่าวมาก็คือ สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศที่มีลักษณะเป็นเกาะ ซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียมากนัก และจากอดีตทะเลก็เป็นปราการอันสำคัญในการยับยั้งไม่ให้ต่างชาติเข้ามารุกรานได้ง่ายนัก ในอดีตญี่ปุ่นเคยถูกต่างชาติเข้ารุกรานเพียงสองครั้ง แต่เมื่อช่วงเวลาผ่านไป ความก้าวหน้าและความทันสมัยของอารยธรรมยุโรปอาจไม่ช่วยให้ญี่ปุ่นรอดพ้นจากการโจมตี ถ้าหากความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านทวีความรุนแรงเป็นสงครามระหว่างกันขึ้น

ส่วนปัจจัยทางด้านอุดมการณ์นั้น ในช่วงที่ญี่ปุ่นถูกยึดครองโดยสหรัฐอเมริกา ระหว่าง พ.ศ. 2488-2495 (ค.ศ. 1945-1952) อันเป็นช่วงหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการปลูกฝังลัทธิประชาธิปไตยขึ้นในญี่ปุ่น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง พร้อมๆกันกับการดำเนินความพยายามจัดลัทธิทหารนิยมให้หมดไป ด้วยเหตุนี้เอง การปกครองในระบบประชาธิปไตยจึงได้ฝังรากลึกลงไปในสังคมญี่ปุ่น กล่าวคือมีการจัดตั้งพรรคการเมืองและการเลือกตั้งไปตามกลไกของระบอบประชาธิปไตย

ปัจจัยถัดไปที่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นก็คือ ข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นที่สหรัฐอเมริกาช่วยร่างให้ ภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่สองสงบลง โดยในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ระบุว่า ญี่ปุ่นจะไม่ทำสงครามอีกต่อไป และจะไม่สะสมกำลังใดๆ อันอาจนำไปสู่สงครามอีก จากข้อกำหนดนี้จึงทำให้บทบาทในด้านการเมืองและการทหารของญี่ปุ่นอยู่ในระดับต่ำ และในขณะเดียวกันจึงทำให้ญี่ปุ่นไม่ต้องทุ่มงบประมาณไปในด้านการทหาร

มากมายนัก จึงทำให้มีงบประมาณที่จะทุ่มเทไปเพื่อการพัฒนาประเทศ เพราะ
 อย่างน้อยสนธิสัญญาด้านความมั่นคงที่กระทำไว้กับสหรัฐอเมริกาก็เป็น
 หลักประกันด้านความมั่นคงให้กับญี่ปุ่น และ

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือทางด้านเศรษฐกิจ ถึงแม้ญี่ปุ่นจะ
 สามารถ ทุ่มเทงบประมาณได้อย่างเต็มที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ญี่ปุ่นยังต้อง
 เผชิญกับอุปสรรคที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ การขาดแคลนวัตถุดิบภายใน
 ประเทศ ที่จะใช้ป้อนโรงงานอุตสาหกรรม และรวมถึงเชื้อเพลิงที่จะให้พลังงาน
 จากสภาพเช่นนี้ ทำให้ญี่ปุ่นต้องมีหลักประกันทางด้านแหล่งวัตถุดิบ ตลาดสินค้า
 และเส้นทางการขนส่งสินค้า

จากเป้าหมายของนโยบายต่างประเทศ และปัจจัยที่มีอิทธิพลในการ
 กำหนดนโยบายดังที่กล่าวมา ญี่ปุ่นจึงเห็นความสำคัญในการผูกมิตรกับทุก
 ประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายดังที่กล่าวมา ถึงแม้ในช่วง
 ระยะเวลาแรกญี่ปุ่นได้ประสบกับปัญหาอยู่บ้างก็ตามอันเป็นผลสืบเนื่องมาจาก
 เหตุการณ์ในอดีต ช่วงที่ญี่ปุ่นดำเนินการรุกรานประเทศอื่น อย่างไรก็ตาม
 ผลจากการที่ญี่ปุ่นเน้นบทบาททางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงมิได้ก่อผลให้ญี่ปุ่น
 ประสบปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศอื่นมากนักดังกรณี
 ของสหภาพโซเวียต ถึงแม้ทั้งสองฝ่ายยังไม่มีการทำสนธิสัญญาติภาพระหว่างกัน
 ทั้งที่สงครามโลกครั้งที่สอง สิ้นสุดไปนานแล้ว และรวมถึงยังไม่สามารถแก้ไข
 กรณีพิพาททางด้านดินแดนระหว่างกัน แต่ญี่ปุ่นกับสหภาพโซเวียตก็ได้
 สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างกันในปี พ.ศ. 2499 (ค.ศ. 1956) และกับจีนในปี พ.ศ.
 2515 (ค.ศ. 1972)

แนวนโยบายที่มีต่อประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองประเทศเหล่านี้ได้ตกอยู่ภายใต้การรุกรานของญี่ปุ่น เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง ญี่ปุ่นได้ดำเนินการจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามให้ รวมถึงให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อดำเนินการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศ สำหรับท่าทีที่สำคัญของญี่ปุ่นซึ่งอยู่นอกเหนือไปจากการมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเหล่านี้แล้ว แนวนโยบายหลักอันถือได้ว่าเป็นจุดยืนอันสำคัญที่แสดงให้เห็นท่าทีของญี่ปุ่นที่มีต่อภูมิภาคนั้นนั้นจะได้แก่ถ้อยแถลงของ ฟูกูดา (Fukuda) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นที่เดินทางเยือนประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วง พ.ศ. 2520 (ค.ศ. 1977) ซึ่งมีใจความสำคัญคือ

- 1) ญี่ปุ่นในฐานะประเทศที่ผูกพันอยู่กับสันติภาพ ซึ่งปฏิเสธต่อการมีบทบาทในทางอำนาจทหารจะส่งเสริมสันติภาพและความก้าวหน้าของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และของโลก
- 2) ญี่ปุ่นในฐานะมิตรแท้ของประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ จะดำเนินการอย่างดีที่สุดในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจได้ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ใจต่อใจ” กับประเทศเหล่านี้ ในขอบเขตที่ไม่เพียงแต่จะครอบคลุมด้านการเมืองและเศรษฐกิจเท่านั้น แต่รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรมด้วย
- 3) ญี่ปุ่นจะเป็นผู้ร่วมมีส่วนกับประเทศเหล่านี้อย่างเสมอภาคและจะให้ความร่วมมือที่เป็นผลประโยชน์และจะส่งเสริมให้มีความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียนกับกลุ่มอินโดจีนเพื่อก่อให้เกิดสันติภาพและความรุ่งเรืองทั่วภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นี้

ความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบพหุภาคี

จากทำที่ดังกล่าวของญี่ปุ่น ปัญหาความสัมพันธ์ในด้านการเมืองระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศในกลุ่มอาเซียนจึงแทบไม่เกิดขึ้น และในช่วงที่เวียดนามดำเนินการยึดครองกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2521 (ค.ศ. 1978) ญี่ปุ่นยังได้แสดงจุดยืนร่วมกับอาเซียนในการเรียกร้องให้เวียดนามถอนทหารออกไปและรวมถึงการงดให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจต่อเวียดนาม เพื่อเป็นการสร้างแรงกดดันต่อเวียดนามให้ถอนทหารออกจากกัมพูชาตามข้อเรียกร้องของอาเซียนอีกด้วย ต่อมาเมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งในคาบสมุทรมอินโดจีนผ่อนคลายลง ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือกลุ่มอาเซียนก็ยังคงมีความใกล้ชิดต่อกัน ดังเช่น กรณีที่อาเซียนมีการจัดตั้งกลุ่มปรึกษาหารือทางด้านความมั่นคง (ASEAN Regional Forum-ARF) เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) ญี่ปุ่นก็ได้ร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ด้วย นอกจากนี้ ผู้นำประเทศกลุ่มอาเซียนยังมีการประชุมร่วมกับผู้นำของญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้อีกด้วย ดังที่รู้จักกันในนาม ASEAN+3

นอกจากเวทีการปรึกษาหารือในระดับภูมิภาคแล้ว ไทยกับญี่ปุ่นยังเป็นสมาชิกของที่ประชุมกลุ่มผู้นำเอเชียและยุโรป (ASEM) อันเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความคิดและการแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศในยุโรปและเอเชีย และอีกกรอบเวทีหนึ่งที่ไทยกับญี่ปุ่นเป็นสมาชิกร่วมกันนั้นก็คือ กลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกหรือเอเปค (APEC) อันเป็นที่ประชุมของผู้นำประเทศ ที่จะแสวงหาและแสดงจุดยืนร่วมกันในประเด็นของความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้น มีความใกล้ชิดกันทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี กล่าวคือ ในระดับภูมิภาคและระดับโลก ไทยกับญี่ปุ่นต่างเป็นสมาชิกขององค์การความร่วมมือทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมต่าง ๆ ส่วนในระดับทวิภาคีต่างก็มีสถานทูตและเอกอัครราชทูตประจำของแต่ละฝ่าย และที่สำคัญองค์ประมุขและพระบรมวงศานุวงศ์ของทั้งสองประเทศต่างได้มีการเสด็จเยือนซึ่งกันและกัน และรวมถึงบุคคลที่ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐบาลด้วย

บทบาทความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นหลังวิกฤติไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเป้าหมายและทิศทางเดิมมากนัก กล่าวคือ ในระดับทวิภาคี ญี่ปุ่นยังคงมีท่าทีต่อประเทศไทยเช่นเดิม โดยญี่ปุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางการเมืองในภูมิภาคผ่านความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในทำนองเดียวกันกับระดับพหุภาคี เช่น ASEAN+3 APEC เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การใช้มาตรการทางเศรษฐกิจในการสร้างเสถียรภาพทางการเมือง และสังคม

ในประเด็นความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น เมื่อพิจารณาเฉพาะในด้านการเมือง โดยนำประเด็นเกี่ยวข้องกับวิกฤติทางเศรษฐกิจเข้ามาร่วมในการพิจารณาด้วยแล้ว ก็จะพบว่าทั้งในช่วงเวลาก่อนและหลังวิกฤติ ความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองไทย-ญี่ปุ่นก็ยังคงมีความใกล้ชิดอยู่เช่นเดิม ดังสังเกตได้จากในช่วงเดือนตุลาคม ค.ศ.1998 (พ.ศ. 2541) ที่ประเทศไทยเผชิญภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ทางรัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดสรรเงินให้ความช่วยเหลือแก่ไทยตามแผนมียาซาวา (Miyazawa Plan) เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 30 ล้านเหรียญสหรัฐ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประเทศไทยได้ฟื้นตัวจากภาวะเศรษฐกิจโดยเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้

เห็นว่า รัฐบาลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือต่อกัน ถ้าหากมิตรประเทศต้องเผชิญหรือตกอยู่ในภาวะของความยากลำบาก

ความสัมพันธ์ทางการทูตและสนธิสัญญา

ดังได้กล่าวตอนต้นไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2430 (ค.ศ. 1887) ต่อมาประเทศทั้งสองได้ลงนามในสนธิสัญญา ข้อตกลงทวิภาคีที่สำคัญ คือ (ในวงเล็บคือวันเดือนปีที่มีผลบังคับใช้)

1. ข้อตกลงทางการบิน (วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2496)
2. ข้อตกลงทางวัฒนธรรม (วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2498)
3. ข้อตกลงทางการพาณิชย์ (วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2501)
4. ข้อตกลงทางภาษี (วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2506 แก้ไขปรับปรุง
วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2533)
5. ข้อตกลงในการส่งอาสาสมัครร่วมมือเยาวชน (วันที่ 19 มกราคม
พ.ศ. 2524)
6. ข้อตกลงความร่วมมือทางเทคโนโลยี (วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524)

เอกอัครราชทูตไทยประจำญี่ปุ่น นายกษิต ภิรมย์ (พฤศจิกายน 2544 – ปัจจุบัน) เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำไทย นายอัทสึชิ โทกินอยะ (H.E. Mr. Atsushi Tokinoya) ธันวาคม 2544 - ปัจจุบัน) สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น 1674 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ ห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10320

โทรศัพท์ : 02-252-6151 ต่อ 247 / 250 โทรสาร : 02-255-6999

2. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ญี่ปุ่นและไทยดำรงความสัมพันธ์ฉันมิตรมาเป็นเวลายาวนานกว่าหก ศตวรรษ ภายหลังมิตรภาพระหว่างประเทศทั้งสองแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เมื่อ เดือนกันยายน พ.ศ. 2530 ได้จัดงานฉลองครบรอบ 100 ปีแห่งการสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูต บางทัศนะเห็นว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ แน่นแฟ้นสืบเนื่องมาจากมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างพระราชวงศ์ของ ทั้งสองประเทศเป็นพื้นฐานขณะที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสอง ประเทศก็เติบโต แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวกิจการของบริษัท ญี่ปุ่นในประเทศไทยนับแต่ทศวรรษ 60 โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกระแส การลงทุนโดยตรงจากประเทศญี่ปุ่นที่เข้ามามาก สืบเนื่องจากพื้นฐานอัตราแลกเปลี่ยนที่แข็งขึ้นในตอนปลายทศวรรษ 80

ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่นมียอดมูลค่าการค้า การลงทุน และความช่วยเหลือกับประเทศไทยสูงเป็นอันดับแรก แม้ว่ามีวิกฤต ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น แต่ปริมาณการค้าก็ยังคงอยู่ในอันดับที่สอง นอกจากนี้ จำนวนบริษัทซึ่งเป็นสมาชิกของหอการค้าญี่ปุ่นประจำกรุงเทพฯ ก็มีมากกว่า 1,100 แห่ง และการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นยังคงสูงถึงร้อยละ 40 ของการลงทุน จากต่างประเทศทั้งหมดในประเทศไทย ครึ่งหนึ่งของยอดเงินกู้ที่บริษัทต่าง ๆ ในประเทศไทยกู้ขึ้นเป็นเงินกู้จากธนาคารของญี่ปุ่นทั้งหมด นั่นคือ ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจเกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นอย่างมาก ปัจจุบัน ประเทศทั้งสองกำลังสร้างสรรค์ความเป็นหุ้นส่วนในด้านการทูตทั้งในระดับ ภูมิภาคและระดับโลก ตัวอย่างเช่น ในระดับภูมิภาค ประเทศญี่ปุ่นให้ความ ช่วยเหลือแก่โครงการลุ่มแม่น้ำโขง ส่วนในระดับโลกยังให้การสนับสนุน

ดร.ศุภชัย พานิชภักดิ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรีเป็นผู้อำนวยการคนใหม่ในการเลือกตั้งผู้อำนวยการองค์การการค้าโลกหรือ WTO ความสัมพันธ์ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจไม่ผันแปร กล่าวคือ ทั้งสองฝ่ายล้วนตระหนักว่าการพึ่งพาซึ่งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า เมื่อไทยประสบ การณ์วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 บริษัทญี่ปุ่นไม่ลดและถอยตัว ตรงกันข้ามบริษัทจากยุโรปหรือสหรัฐ ซึ่งถอยการลงทุนระยะสั้นอย่างรวดเร็ว หลังวิกฤตพบว่า บริษัทญี่ปุ่นได้รักษาการให้กู้เงินและอัดฉีดเงินทุนให้บริษัทเครือข่ายหรือสาขาต่าง ๆ ในประเทศไทยซึ่งมีส่วนช่วยให้สภาวะเศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง ยิ่งกว่านั้น ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนแก่ไทยอย่างกว้างขวางขณะที่ไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจ อาทิเช่น ความช่วยเหลือด้านการเงินจำนวน 4 พันล้านดอลลาร์ผ่าน IMF การให้กู้เงินยืมรวมถึงโครงการมียะชะวะ การให้เงินสินเชื่อของธนาคารส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่น (ปัจจุบันคือ JBIC จากการรวมกันระหว่างธนาคารส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่นกับ OECF) การให้การรับประกัน การค้า ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า และความร่วมมือด้านวิชาการ เป็นต้น ความช่วยเหลือเหล่านี้มีมูลค่าสูงมากกว่า 14,000 ล้านดอลลาร์ ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอันดับแรกในหมู่ประเทศต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศปรากฏในหลายรูปแบบทั้งในด้านการค้า การลงทุน และรวมถึงการเป็นตลาดแรงงาน ในแต่ละปีมูลค่าการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศทั้งสองนั้นมีเป็นจำนวนมหาศาล กล่าวคือ จากอดีตไทยถือเป็นแหล่งสินค้าทางการเกษตรให้กับญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่นก็เป็นแหล่งที่จัดส่งสินค้าทางด้านอุตสาหกรรมมาจำหน่ายยังประเทศไทย ภายหลังประเทศไทยปรับแผนการพัฒนาประเทศหันมาให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม ญี่ปุ่นได้กลายเป็นแหล่งของทุนและเทคโนโลยีของไทย

ดังจะเห็นได้ว่า ช่วงที่รัฐบาลไทยดำเนินนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่นั้น บริษัทของญี่ปุ่นได้รับการสนับสนุนเข้ามาลงทุนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมทางด้านเครื่องใช้ไฟฟ้า รถยนต์ พลาสติกและเคมีภัณฑ์ ทำให้ไทยกลายเป็นฐานการลงทุนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อนึ่ง มูลค่าทางด้านการค้าชี้ให้เห็นว่า ไทยนำเข้าสินค้าจากประเทศญี่ปุ่นมากเป็นอันดับ 1 ขณะที่การส่งออกของไทยไปญี่ปุ่น มีปริมาณสูงเป็นอันดับ 2 รองจากการส่งออกไปสหรัฐ ขณะที่ญี่ปุ่นส่งออกและนำเข้าต่อไทย มีสัดส่วน ดังนี้ คือ ส่งออกร้อยละ 3.0 นำเข้าร้อยละ 2.8 เท่านั้น (พ.ศ.2540) นั่นคือ ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลการค้าสูงมากต่อเนื่อง มาตั้งแต่ครั้งหลังของทศวรรษที่ 1980 (พ.ศ.2528-2532) จากการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยและการลงทุนโดยตรง ของญี่ปุ่นที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้การนำเข้าสินค้าเพื่อการผลิตและสินค้าสำเร็จรูปเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความไม่สมดุลทางการค้าขยายตัวออกไปอีกโดยโครงสร้างแล้ว ญี่ปุ่นส่งออกเครื่องจักร อุปกรณ์โลหะ และผลิตภัณฑ์จากโลหะ เคมี-ภัณฑ์ เป็นต้น ให้ไทย (โดย 3 รายการที่กล่าวมาคิดเป็นร้อยละ 90 ของการส่งออกทั้งหมด) เดิมทีสินค้าที่นำเข้าจากไทยเป็นประเภทอาหาร (เช่น กุ้งแช่แข็ง เนื้อไก่ น้ำตาล) และวัตถุดิบ เป็นต้น แต่ระยะหลัง การนำเข้าสินค้าจำพวก เครื่องจักรอุปกรณ์เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การที่ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่ผ่านมา ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้ามาโดยตลอด สาเหตุสำคัญของการขาดดุลมาจาก การที่ญี่ปุ่นมีมาตรฐานและกฎระเบียบในการนำเข้าที่เข้มงวด ทำให้ สินค้าเกษตรของไทยเจาะตลาดญี่ปุ่นได้ยาก ขณะที่ไทยยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบหรือสินค้าสำเร็จรูปในมูลค่าสูงจากญี่ปุ่นมาประกอบชิ้นส่วนในประเทศไทย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการย้ายฐาน

การผลิตของญี่ปุ่นมายังประเทศไทยยังมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่อุตสาหกรรมไทยน้อย ทำให้ไทยไม่สามารถพึ่งพาตนเองด้านเทคนิคการผลิตได้ นอกจากนั้นยังพบว่า ชีตความสามารถในการผลิตสินค้าของไทยยังไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ บริษัทการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่นสามารถควบคุมการค้าต่างประเทศของไทยได้เนื่องจากบริษัทญี่ปุ่นต่างพยายามให้มีการซื้อสินค้าหลายชนิดและมีระบบข่าวสารที่รวดเร็วและกว้างขวางทั่วโลก รวมถึงควบคุมการเดินทางเรือจึงทำให้บริษัทญี่ปุ่นเหล่านี้ได้เปรียบคู่แข่งอื่นๆ ได้มาก ประกอบกับบริษัทการค้าระหว่างประเทศยังมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการลงทุนโดยตรงด้วยอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก เพราะการลงทุนโดยตรงของบริษัทญี่ปุ่นมีส่วนสำคัญในการนำเข้าสินค้าจากญี่ปุ่น กล่าวคือ การลงทุนของบริษัทการค้าระหว่างประเทศ(ของญี่ปุ่น)เกิดขึ้นเมื่อตลาดการค้าของญี่ปุ่นถูกคุกคามไม่ว่าด้วยประการใดก็ตามบริษัทการค้าซึ่งเป็นตัวแทนบริษัทผู้ผลิตในญี่ปุ่นจะดำเนินการแก้ไขโดยการชักจูงให้มีการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศโดยร่วมทุนระหว่างสามฝ่าย ได้แก่ บริษัทการค้าระหว่างประเทศญี่ปุ่น บริษัทผู้ผลิตในญี่ปุ่น และผู้ร่วมทุนในต่างประเทศ ทำให้บริษัทที่สร้างขึ้นใหม่กลายเป็นลูกค้าประจำไปโดยปริยายในการซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์และวัตถุดิบต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีจากญี่ปุ่นอันเป็นเป้าหมายหลักของในการลงทุนต่างประเทศของบริษัทการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น เพื่อจะขยายการส่งออกจากบริษัทแม่ได้เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1 การค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในช่วงปี 2500-2543 บางปี

หน่วย: ล้านบาท	ปี 2500	ปี2520	ปี2530	ปี2540	ปี2543
มูลค่าการค้า	2,341.49	44,498.0	131,454.0	762,845.7	1,026,339.4
มูลค่าส่งออก	595.0	14,020.0	44,590.0	270,765.9	410,677.6
มูลค่านำเข้า	1,151.1	16,439.0	86,864.0	492,079.8	615,661.7
ดุลการค้า (ขาดดุล)	-565.1	-2,419.0	-42,274.0	-221,313.9	-204,984.1

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ญี่ปุ่นยังคงเป็นประเทศคู่ค้าและผู้ลงทุนรายใหญ่ที่สุดของไทย มูลค่าการค้าไทย-ญี่ปุ่น ระหว่างมกราคม-ธันวาคม 2544 เท่ากับ 1,059,005 ล้านบาท (23,838.73 ล้านดอลลาร์สหรัฐ /อัตราแลกเปลี่ยน 43 บาทต่อหนึ่งดอลลาร์สหรัฐ) ลดลงร้อยละ 7.30 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2543 (1,026,339 ล้านบาท) ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าเป็นมูลค่า 174,020 ล้านบาท (4,047 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) โดยส่งออกเป็นมูลค่า 442,492 ล้านบาท (10,290 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ลดลงร้อยละ 3.21 จากปี 2543 (331,258 ล้านบาท) และนำเข้าเป็นมูลค่า 517,557 ล้านบาท (12,036 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ลดลงร้อยละ 10.05 จากปี 2543 (503,541 ล้านบาท)

สำหรับในช่วงแรกของปี 2545 ระหว่างมกราคม-เมษายน มูลค่าการค้าไทย-ญี่ปุ่นเท่ากับ 321,542 ล้านบาท (7,477.72 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ลดลงเมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2544 (360,250 ล้านบาท) ไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้าเป็นมูลค่า 54,938 ล้านบาท (1,277 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) โดยส่งออกเป็นมูลค่า 133,301 ล้านบาท (3,100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2544 (148,213 ล้านบาท) และนำเข้าเป็นมูลค่า 188,240 ล้านบาท (4,377 ล้านดอลลาร์สหรัฐ) ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2544 (212,036 ล้านบาท)

การลงทุนโดยตรงของประเทศไทยหลังจากปี 2540 (คือปีที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ) ได้ลดลงจาก 209,888 ล้านบาทในปี 2541 เป็น 134,592 ล้านบาทในปี 2542 และ 115,286 ล้านบาทในปี 2543 อย่างไรก็ตาม ประเทศที่มีการลงทุนสูงสุดในปี 2543 (ปี 2000) คือประเทศญี่ปุ่น มีสัดส่วนร้อยละ 30.8 รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 21.9 สหภาพยุโรป ร้อยละ 18.2 ประเทศในอาเซียน ร้อยละ 14.2 และ อื่นๆ ร้อยละ 14.9 ตามลำดับ และบริษัทญี่ปุ่นได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนพบว่า ในปี 2543 (ม.ค.-มิ.ย.) ในอุตสาหกรรม Chemicals and Paper มากที่สุดร้อยละ 21.5 Metal Products ร้อยละ 11.3 Light Industries/Textiles ร้อยละ 10.3 และอื่นๆ ร้อยละ 1.3

การเปลี่ยนแปลงของการลงทุนของญี่ปุ่นในไทย ยอดเงินเป็นยอดการลงทุนรวม สำหรับฝ่ายไทยยังคงต้อนรับการลงทุนจากญี่ปุ่น แต่เข้ามาในระยะหลัง มีความพยายามที่จะชะลอการเพิ่มการลงทุนในเขตกรุงเทพฯ และเปลี่ยนมาส่งเสริมการลงทุนสู่ท้องถิ่น ความผันผวนทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นทำให้นักลงทุน

ญี่ปุ่นชะลอการลงทุนในต่างประเทศส่งผลให้สถานการณ์การลงทุนของญี่ปุ่นในไทย พลิกผันโครงการลงทุนของญี่ปุ่นในไทยลดจวบลงถึงร้อยละ 60 เหลือ มูลค่าเงินลงทุน 19,430 ล้านบาทในช่วง 5 เดือนแรกของปี 2544 ขณะที่นักลงทุนญี่ปุ่น ยังเป็น นักลงทุนต่างชาติอันดับ 1 ของไทย การลงทุนในไทยช่วงนี้เป็นหารขยายการลงทุนในกิจการเดิมมิใช่เริ่มโครงการลงทุนใหม่ ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ การลงทุนใน อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และกระดาษ โรงงานผลิตเครื่องจักรและผลิตโลหะภัณฑ์โลหะ อุตสาหกรรมบริการ โรงงานสิ่งทอและอุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมการเกษตร และผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ เป็นต้น การลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การผลิตภัณฑ์อุปโภคบริโภคและการประกอบสินค้าคงทนสำหรับตลาดภายในประเทศ อันเป็นการลงทุนที่เกิดจากการป้องกันสินค้าภายในหรือเพื่อตลาดภายในจะไม่เพียงก่อให้เกิดการนำเข้าจากญี่ปุ่นที่มากแล้วเท่านั้นแต่ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบของสินค้าที่นำเข้าอีกด้วย การที่บริษัทญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนทำการผลิตในประเทศไทยโดยใช้วัตถุดิบในการผลิตจากญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่ นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงบทบาทของการลงทุนของญี่ปุ่นต่อการเพิ่มการนำเข้าจากญี่ปุ่นแล้ว เพื่อเป็นหลักการประกันว่าบริษัทญี่ปุ่นที่ร่วมทุนกับไทยจะกลายเป็นลูกค้าที่ผูกพันในแง่ที่บริษัทผู้ผลิตที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย มีต่อบริษัท ในญี่ปุ่นจึงมีลักษณะการรวมตัวในแนวดิ่งกับบริษัทญี่ปุ่น

ด้านการลงทุน

จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ในปี 2544 ญี่ปุ่น เป็นประเทศผู้ลงทุนอันดับหนึ่งของไทย โดยมีการลงทุนโดยตรงสุทธิถึง

1,377 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 39.6 ของมูลค่าการลงทุนโดยตรงสุทธิจากต่างประเทศในไทย โครงการของญี่ปุ่นที่ได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนในปี 2544 มีจำนวน 257 โครงการ ลดลง 25 โครงการ จากปี 2543 โดยมีสัดส่วนที่ลดลงคิดเป็นร้อยละ 8.87 และมูลค่าการลงทุนลดลงร้อยละ 22.37 อย่างไรก็ดี หากเปรียบเทียบกับช่วงปี 2541-42 แล้ว พบว่ามีจำนวนโครงการและมูลค่าการลงทุนญี่ปุ่นในไทยเพิ่มขึ้นอย่างมาก สำหรับในระยะ 5 เดือนแรกของปี 2545 (มกราคม-พฤษภาคม) จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนมีโครงการที่ยื่นขออนุมัติการลงทุน 83 โครงการ เป็นมูลค่า 34,185 ล้านบาท หรือร้อยละ 67 ของโครงการที่ยื่นขอทั้งหมดทั้งนี้ สาขาการลงทุนที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะและเครื่องจักรอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุตสาหกรรม เคมีและกระดาษ

ความสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว

ในปี 2544 ประเทศไทยได้รับนักท่องเที่ยวจากญี่ปุ่นจำนวนทั้งสิ้น 1,168,548 คน ขยายตัวลดลงจากปี 2543 ร้อยละ 2.45 โดยตลาดญี่ปุ่นมีส่วนแบ่งการตลาดใหญ่เป็นอันดับ 1 จากจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั้งหมด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.61 ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นที่เดินทางมาไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางซ้ำ ในช่วง 8 เดือนแรกของปี 2544 ตลาดญี่ปุ่นมีการเติบโตในเกณฑ์ที่น่าพอใจ โดยกระแสการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลอย่างภูเก็ตได้รับความนิยมสูง แต่เหตุการณ์ก่อวินาศกรรมในสหรัฐอเมริกาเมื่อ 11 กันยายน 2545 ส่งผลให้ช่วงไตรมาสสุดท้ายมีนักท่องเที่ยวจากตลาด

ญี่ปุ่นลดลงร้อยละ 25.66 และเป็นแรงจูงที่สำคัญทำให้การเติบโตของตลาดญี่ปุ่นลดลงร้อยละ 2.45 อย่างไรก็ตาม สำหรับปี 2545 กลุ่มผู้ที่มีอายุสูงกว่า 55 ปี และกลุ่มผู้เกษียณ อายุมีอัตราการขยายตัวลดลง ส่วนกลุ่มตลาดที่มีแนวโน้มการขยายตัวที่ดี ได้แก่ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มครอบครัว กลุ่มชนชั้นมั่งคั่ง กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และกลุ่มผู้นิยมเล่นกอล์ฟ

คาดว่าในปี 2546 ประเทศไทยน่าได้รับกระแสการเดินทางจากนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นต่อไป โดยแหล่งท่องเที่ยว 5 อันดับแรกที่เป็นที่นิยมสำหรับตลาดญี่ปุ่น คือ กรุงเทพฯ ภูเก็ต เชียงใหม่ พัทยา และเกาะสมุย รายได้ที่เกิดขึ้นจากนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นในปี 2544 เฉลี่ยต่อคนต่อวัน 3,779.55 บาท หรือลดลงร้อยละ 7.40 โดยนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นมีระยะเวลาพำนักรเฉลี่ย 7.12 วัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.99 ขณะที่สถานการณ์นักท่องเที่ยวไทยเดินทางไปญี่ปุ่นในปี 2544 มีจำนวนทั้งสิ้น 88,059 คน มีอัตราการขยายตัวลดลงจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 0.95 โดยการเดินทางไปยังประเทศญี่ปุ่นได้รับความนิยมจากคนไทยเป็นอันดับที่ 6 รองมาจากมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวัน และจีนตามลำดับ ทั้งนี้ มีส่วนแบ่งการตลาดคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 4.38

กรอบความร่วมมือ

ปัจจุบันทั้งสองประเทศได้ใช้กลไกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้แก่การประชุมประจำปีทวิภาคีด้านการเมืองและการทหารทวิภาคีระหว่างกระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศของไทยกับญี่ปุ่น (Bilateral Political and Military Meeting) การประชุมความร่วมมือทางวิชาการประจำปีไทย-ญี่ปุ่น การประชุมปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย-ญี่ปุ่น (หรือ การ

ประชุมหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น) และการประชุมคณะกรรมการความร่วมมือทางการค้า และเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (ภาคเอกชน)

การประชุมหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ครั้งที่ 8 เมื่อ 1 มิถุนายน 2544 ณ กรุงเทพฯ โดยมีนายนิธย์ พิบูลสงคราม ปลัดกระทรวงต่างประเทศ เป็นประธานร่วมกับนายโยชิชิ โนกามิ รองปลัดกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบเอกสารกรอบความร่วมมือหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น ระยะเวลา 5 ปีระหว่าง 2544-2548 ซึ่งมีการลงนามร่วมกันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองฝ่ายในระหว่างการเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ระหว่าง 18-21 พฤศจิกายน 2544

การจัดทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดไทย-ญี่ปุ่น (CEP)

ภายหลังการเยือนไทยของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น โคอิซูมิ เมื่อ 11-12 มกราคม 2545 ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นได้เสนอข้อริเริ่ม 5 ข้อ รวมทั้งการจัดทำความตกลง CEP อาเซียน-ญี่ปุ่น ทั้งสองฝ่ายพ้องที่จะจัดทำความตกลง CEP ในแบบ 2 ฝ่าย ซึ่งรวมถึงเรื่องสินค้าเกษตร และจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเจรจากันต่อไป ทั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายได้หารือกันอย่างไม่เป็นทางการแล้ว เมื่อ 10 พฤษภาคม 2545 ที่กรุงเทพฯ และตกลงจะใช้ความตกลง EPA ญี่ปุ่น-สิงคโปร์เป็นตัวอย่างในการจัดทำ

ความช่วยเหลือด้านเงินทุนและวิชาการ

ญี่ปุ่นเริ่มให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศไทยตั้งแต่ปี 2493 เป็นต้นมาโดยความช่วยเหลือได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปัจจุบัน ญี่ปุ่นจัดเป็นประเทศผู้ให้ความร่วมมือทางวิชาการแก่ประเทศไทยรายใหญ่ที่สุด เห็นได้ว่ามูลค่าความช่วยเหลือในปี 2541 มีมูลค่าประมาณ 1,236.5 ล้านบาท (ร้อยละ 28.1 ของความช่วยเหลือที่ไทยได้รับทั้งหมด) และในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (ปี 2537-2541) ความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ของความช่วยเหลือที่ประเทศไทยได้รับทั้งหมดซึ่งส่วนใหญ่ได้เน้นความช่วยเหลือทางด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การเกษตร การสาธารณสุข และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ญี่ปุ่นให้ความสำคัญแก่ประเทศไทย และให้ความช่วยเหลือเทียบเท่ากับการช่วยเหลือที่ให้แก่ จีน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ โดยประมาณร้อยละ 60 - 70 ของความช่วยเหลือจาก ประเทศกลุ่ม DAC ที่ประเทศไทยได้รับเป็นความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น โดยให้ความสำคัญกับสาขาต่างๆ ตามลำดับความสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้แก่ ความช่วยเหลือด้านสังคม (การศึกษา HIV/AIDS) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาท้องถิ่น พื้นที่เกษตร การเตรียมพื้นฐานอุตสาหกรรม (การพัฒนาบุคลากรด้านวิศวกรรม การเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น)

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาภาคทางการ (Official Development Assistance –ODA) สูงสุด โดยปี 2542 ไทยเป็นประเทศที่ได้รับความช่วยเหลือมากเป็นอันดับสี่จากญี่ปุ่น มูลค่าประมาณปีละ 550-600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยกว่าร้อยละ 70 เป็นความช่วยเหลือในรูปของเงินกู้

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ญี่ปุ่นต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้เริ่มมีแรงกดดันจากภายในประเทศที่ต้องการให้รัฐบาลญี่ปุ่นปรับลดงบประมาณ ODA ลง โดยอ้างปัญหาความไม่โปร่งใสของการใช้ ODA ในประเทศผู้รับ และผลประโยชน์ตอบแทนที่ญี่ปุ่น จะได้รับจาก ODA ที่ให้กับประเทศต่างๆ สัดส่วนของความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการแห่งญี่ปุ่น (ODA) ของกลุ่มประเทศ DAC ต่อประเทศไทย(ปี พ.ศ. 2531 - 2541 เป็นยอดจ่ายสุทธิ หน่วย : ล้านดอลลาร์) (ODA NET ยอดรวมระหว่าง 2 ประเทศ)

โครงการสำคัญ ๆ ที่ญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย

ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในกลางปี 2540 อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยอยู่ในระดับสูงอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างปี 2531-2533 อัตราการเจริญเติบโตของไทยอยู่ในระดับเลขสองหลัก รายได้ต่อหัวของประชากรได้เพิ่มสูงขึ้นจาก 1,525 ดอลลาร์สหรัฐในปี 2533 เป็น 2,065 ดอลลาร์สหรัฐในปี 2538 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้ายกระดับตัวเองไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrial Countries - NICs) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีบทบาทที่สำคัญในการกลายเป็นประเทศผู้ให้ (donor country) เริ่มจากการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่ประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน สิ่งเหล่านี้ทำให้ญี่ปุ่นพิจารณาว่า

ประเทศไทยอยู่ในช่วยการเปลี่ยนผ่านของการเป็นประเทศที่มีรายได้ระดับกลาง ดังนั้น ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นต่อไปจึงอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่าน (transitional period) ไปสู่รูปแบบและลักษณะที่ประเทศไทยจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นทั้งในแง่งบประมาณและการดำเนินการโดยเห็นได้จากการยุติในหลักการของเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่า (Grant Aid) ในปี 2536

ความช่วยเหลือทางวิชาการจากรัฐบาลญี่ปุ่นผ่าน ODA (Office Development Assistance) ในระยะต่อไปจะมีทิศทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม การกระจายทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถไปสู่ภาครัฐการสนับสนุนความร่วมมือระดับภูมิภาค ซึ่งเกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายไทยกำหนดสาขาที่มีความสำคัญที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย ใน 5 สาขา ได้แก่ (1) การพัฒนาชนบทที่เน้นการพัฒนาการเกษตร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่นำไปสู่การจูงใจการย้ายฐานที่ตั้งอุตสาหกรรม การพัฒนาเกษตรกรรมและการพัฒนาชนบทโดยเน้นเกษตรกรในพื้นที่ที่มีรายได้ต่ำ (2) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการปกป้องสิ่งแวดล้อม (3) การพัฒนาสังคมเน้นประเด็นการศึกษาและ HIV/AIDS มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของไทย การส่งเสริมพัฒนาสตรีและสนับสนุนกิจกรรมขององค์กรพัฒนาเอกชน (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โครงการพื้นฐานที่ส่งเสริมการส่งออก การช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรม และ (5) การพัฒนาภูมิภาค ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการไตรภาคีภายใต้ความร่วมมือแบบ Partnership ที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้

ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและด้านเทคโนโลยี ปีงบประมาณ 2542 รวมทั้งสิ้น 330,086 ล้านบาท จำแนกเป็นความช่วยเหลือแบบให้เปล่าและความร่วมมือด้านเทคโนโลยีมูลค่า 161,635 ล้านบาท และ 168,451 ล้านบาท ตามลำดับ ได้แก่

1. ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า) สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อการเผยแพร่ วัฒนธรรม ศิลปะท้องถิ่นของไทย และเผยแพร่วัฒนธรรม ศิลปะ ของต่างประเทศ
2. สถาบันวิจัยสาธารณสุขแห่งชาติ (ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า + ด้านวิชาการ) เป็นสถาบันที่จะเป็นศูนย์กลางการค้นคว้าวิจัย ที่จำเป็นเพื่อการป้องกันโรคภัยโดยเฉพาะโรคติดต่อ
3. ศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ความ ช่วยเหลือให้เปล่า + ด้านเทคโนโลยี)สืบเนื่องจากสภาพพื้นที่ป่า ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้ลดลงอย่างรวดเร็ว จึงมีการตั้งศูนย์เพาะชำกล้าไม้ขนาดใหญ่ขึ้น (4 แห่ง) เพื่อให้เป็นฐานในการเพาะชำและแจกกล้าไม้คุณภาพดี
4. ขยายสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ลาดกระบัง (ความ ช่วยเหลือแบบให้เปล่า + ด้านเทคโนโลยี) การสร้างศูนย์การศึกษา และสาร สนเทศขึ้น ณ วิทยาลัยด้านวิศวกรรมศาสตร์ ที่มีชื่อของ ไทย จากการร่วมมือของญี่ปุ่นทำให้วิทยาลัยเฉพาะสาขา ได้พัฒนาขึ้นเป็น มหาวิทยาลัยทางด้าน วิศวกรรมศาสตร์ชั้นนำ ของไทย

5. ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม (ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า + ด้านเทคโนโลยี) จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของไทย ทำให้ต้องมีการวิจัยปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษที่เริ่มปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน พร้อมกับการดำเนินการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เทคนิคด้วย
6. สะพานลอยบนถนนพระราม 4 (ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า) สะพานลอยระยะทาง 1.6 ก.ม. ที่สร้างขึ้นเพื่อบรรเทาปัญหาการจราจร ในย่านศูนย์กลางของกรุงเทพฯ เป็นสะพานข้ามทางแยกที่สำคัญถึง 3 ทางแยก บนถนนพระราม 4
7. โครงการขยายคณะวิศวกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า + ด้านเทคโนโลยี) เพื่อจัดการปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านวิศวกรรม และวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ อย่างรวดเร็วของไทย ญี่ปุ่นจึงได้มอบเครื่องจักร และอุปกรณ์ เพื่อการศึกษาพร้อมทั้ง ให้ความร่วมมือด้าน เทคโนโลยี เพื่อการขยายคณะวิศวกรรมศาสตร์ให้สมบูรณ์แบบ และเป็นโครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่า ขนาดใหญ่ โครงการสุดท้ายด้วย
8. ศูนย์สารสนเทศสถิติด้านอุตสาหกรรม (ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า) เพื่อเป็นการส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่ขาดไม่ได้ในการพัฒนาอุตสาหกรรม ด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับระบบ ลิขสิทธิ์ด้านอุตสาหกรรม

การให้เงินกู้ในรูปเงินเยน

การให้เงินกู้ในรูปเงินเยน ปีงบประมาณ 2542 จำนวน 1,817,202

ล้านเยน ประกอบด้วย

1. โครงการปรับปรุงเครือข่ายการประปากรุงเทพฯเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในเขตนครหลวง ด้วยการปรับปรุงความสามารถในการส่งน้ำให้มีประสิทธิภาพ และทั่วถึงมากขึ้น
2. โครงการจัดวางเครือข่ายทางด่วนการจัดทำทางด่วนตามแผนการทางด่วนขั้นที่ 1 (ระยะทาง 29 ก.ม.) ในเขตกรุงเทพฯ โดยเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการแก้ไข การจราจรติดขัดของกรุงเทพฯ
3. โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกโครงการพัฒนาโดยรวมในท้องที่มาบตาพุดและแหลมฉบัง ให้เป็นเขตอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของไทย
4. โครงการขยายท่าอากาศยานกรุงเทพการขยายท่าอากาศยานดอนเมือง ซึ่งเป็นประตูเข้าสู่ประเทศไทย ด้วยการเดินทางทางอากาศ
5. การสร้างและบูรณะสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยามีการให้เงินกู้ในรูปเงินเยนเพื่อสร้าง และบูรณะสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา 8 สะพาน จากทั้งหมด 12 สะพาน
6. เงินกู้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ฯ การช่วยเหลือด้วยการให้กู้เงินดอกเบี้ยต่ำ แก่เกษตรกรรายย่อยและสหกรณ์การเกษตร

ในท้องถิ่นกันดารโดยผ่านธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
(เงินกู้ 2 ขั้นตอน)

7. โครงการเสริมสร้างสถาบันการศึกษาวิชาชีพโครงการความช่วยเหลือด้วยการจัดหา อุปกรณ์ทางการศึกษา และฝึกอบรม เพื่อการศึกษาให้แก่วิทยาลัย เทคนิค 20 แห่งทั่วประเทศ
8. โครงการติดตั้งเครื่องขจัดกำมะถันที่โรงไฟฟ้าพลังความร้อนแม่เมาะ การช่วยเหลือติดตั้งเครื่องขจัดควันและกำมะถันที่เครื่องหมายเลข 8-11 ของโรงไฟฟ้าพลังความร้อนแม่เมาะ ที่จังหวัดลำปาง ในภาคเหนือของไทย เป็นการฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม จากมลพิษทางอากาศ
9. โครงการก่อสร้างรถไฟใต้ดินการก่อสร้างรถไฟใต้ดิน เพื่อการแก้ไขปัญหาจราจรในเขตกรุงเทพฯ และบรรเทาการติดขัดของจราจร
9. โครงการก่อสร้างท่าอากาศยานกรุงเทพ แห่งที่ 2 เพื่อรองรับการเดินทางทางอากาศที่เพิ่มมากขึ้น ตลอดจนเพื่อรักษาและเสริมความแข็งแกร่งของการเป็นศูนย์กลางการบินในเอเชียอาคเนย์ จึงมีการสร้างท่าอากาศยานใหม่ ที่หนองงูเห่า ทางตะวันออกของกรุงเทพฯ

ความร่วมมือทางเทคโนโลยี

อาจสรุปภาพรวมความร่วมมือทางเทคโนโลยีระหว่างประเทศทั้งสอง
ยอดรวม ถึงปีงบประมาณ 2541 มูลค่า 161,849 ล้านบาท ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความร่วมมือทางเทคโนโลยีระหว่างประเทศไทย-ญี่ปุ่น ปี 2542

รูปแบบ	ปีงบประมาณ 2542	ยอดรวมถึงปีงบประมาณ 2541
รับนักวิจัย	2,136 คน	18,968 คน
ส่งผู้เชี่ยวชาญ	350 คน	6,213 คน
ส่งคณะสำรวจ	331 คน	10,760 คน
ส่งอาสาสมัคร	34 คน	341 คน
ให้อุปกรณ์	1,189 ล้านบาท	33,217.8 ล้านบาท
ความร่วมมือทางเทคโนโลยี	21 โครงการ	83 โครงการ
การสำรวจเพื่อการพัฒนา	21 โครงการ	194 โครงการ

ความช่วยเหลือด้านเงินกู้จากแผนมียาซาว่า

ในวันที่ 3 ตุลาคม 1998 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ประกาศนโยบายให้ ODA LOAN ด้วยเงื่อนไขผ่อนปรนแก่ประเทศในเอเชียที่ประสบวิกฤตเศรษฐกิจที่เรียกว่า New Miyazawa Plan เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 30,000 ล้านดอลลาร์ โดยแบ่งออกเป็น (1) แผนความช่วยเหลือระยะกลางและระยะยาว จำนวน 15,000 ล้านดอลลาร์ เพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจปรับโครงสร้างสถาบันการเงิน เพิ่มสภาพคล่องทางการเงินแก่ผู้ประกอบการ ฯลฯ และ (2) แผนความช่วยเหลือระยะสั้น จำนวน 15,000 ล้านดอลลาร์ เพื่อเป็นเงินทุนสำรองเพื่อเกิดความจำเป็นในระหว่างดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจ

รัฐบาลไทยได้นำเงินกู้จากแผนมียาซาว่ามาจัดทำแผนงบประมาณตามมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐบาลเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ ในส่วนของสังคมวัฒนธรรมนั้นรัฐบาลได้จัดสรรเงินงบประมาณส่วนหนึ่งให้แก่กระทรวง

ศึกษาธิการและกระทรวงสวัสดิการแรงงานและสวัสดิการสังคม ตามมติคณะรัฐมนตรีในวันที่ 30 มีนาคม 2542 ให้ความเห็นชอบและอนุมัติโครงการ/งานตามมาตรการเพิ่มการใช้จ่ายภาครัฐบาล (แผนมียาชาว่า) เป็นเงินทั้งสิ้น 53,397.90 ล้านบาท ให้เป็นการใช้จ่ายเงินปีงบประมาณ 2542 จำนวน 38,981.40 ล้านบาท และสำหรับปีงบประมาณ 2543 จำนวน 14,416.50 ล้านบาท โดยกำหนดวัตถุประสงค์หลักของโครงการ/งานที่จะได้รับอนุมัติงบประมาณไว้ดังนี้ (1) กระตุ้นเศรษฐกิจเน้นการลงทุนและสร้างงาน (2) บรรเทาผลกระทบทางสังคมจากวิกฤติเศรษฐกิจ กลุ่มผู้ยากจนในเมืองและชนบท และ (3) ส่งเสริมการสร้างรากฐานการพัฒนาโครงการ ต่อไป ทั้งนี้รัฐบาลได้กำหนดแนวทางให้หน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐเสนอโครงการ/งาน เพื่อขอความสนับสนุนงบประมาณได้ 6 แนวทาง คือ การลงทุนและการสร้างงานเพื่อลดผลกระทบทางสังคมจากวิกฤติเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนการสร้างรากฐานในการพัฒนาประเทศ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการส่งออกของประเทศ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่เฉพาะและชายแดน และการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

แนวโน้มในทศวรรษหน้า

ทิศทางความร่วมมือแนวโน้มความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจในทศวรรษหน้าของประเทศทั้งสองได้เพิ่มสาระสำคัญในเรื่อง Ownership Collaboration และ Partnership โดยญี่ปุ่นพยายามผลักดันให้ประเทศไทยมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองมากขึ้น เนื่องจากญี่ปุ่นเห็นว่าประเทศไทยอยู่ในขั้นประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศระดับหนึ่งแล้วจึงพยายามผสมผสานระหว่าง

Technical Assistance กับ Loan ที่ให้กับประเทศไทยซึ่งไทยจะต้องปรับตัวเอง ในการพัฒนาประเทศโดยมีส่วนร่วมมากขึ้น ตั้งแต่ขั้นกำหนดความต้องการสาขา ต่างๆ ที่ต้องการความร่วมมือทางวิชาการจากรัฐบาลญี่ปุ่นและการปรับกลไกการทำงานของหน่วยงาน

ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนของทั้งสองประเทศได้มีการพัฒนาความร่วมมือร่วมกันโดยญี่ปุ่นได้ให้ความช่วยเหลือแก่เอกชนไทยในด้านการปรับปรุงคุณภาพอาหารการจัดทำแผนพัฒนาอุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ของไทย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายใต้โครงการหกเหลี่ยมเศรษฐกิจในลุ่มแม่น้ำโขง การร่วมมือและให้ความช่วยเหลือแก่สถาบันเทคโนโลยีสิรินธร การให้ความช่วยเหลือแก่สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น ตลอดจนการร่วมมือกับคณะกรรมการ กกร. ในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าไทย ภายใต้การช่วยเหลือของ Kaidanren ดังนั้นแนวโน้มการส่งเสริมการลงทุนอาจต้องเปลี่ยนแนวทางการส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถด้วยการมุ่งเน้น การลงทุนที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตของทรัพยากรมนุษย์และสังคม (Productivity frivil) เพื่อเอื้อให้เกิดการพัฒนา ถ่ายทอดทักษะและความรู้ระหว่างผู้ประกอบการไทยและต่างประเทศ ขณะเดียวกัน รัฐควรส่งเสริมให้มีการลงทุนร่วมกันระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในรูปของการร่วมลงทุน (Joint Venture) เพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือการถ่ายทอดเทคโนโลยี และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับกิจการของคนไทยหรือคนไทยให้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากบริษัทการค้าของญี่ปุ่นที่มาร่วมทุนกับคนไทยจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มากกว่ากิจการของประเทศอื่น เพราะว่า บริษัทการค้าของญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและต้นทุนต่ำมีระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนในเอเชียตะวันออก

และการส่งเสริมให้มีเขตการค้าเสรีโดยเฉพาะการจัดตั้งเขตการค้า ASEAN+3 (ประกอบด้วยประเทศอาเซียน กับ ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้) เพื่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านการค้าและการลงทุนร่วมกันและช่วยผลักดันให้การผลิตของไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

ด้านการท่องเที่ยวหน้าของไทยในช่วงเศรษฐกิจญี่ปุ่นซบเซานั้น ควรณรงค์ส่งเสริมแพ็คเกจทัวร์ระยะสั้น-ราคาประหยัด เพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นที่ต้องการไปเที่ยวต่างประเทศแต่มีงบประมาณจำกัดให้มีโอกาสมาซื้อทัวร์มาเที่ยวเมืองไทยอย่างคุ้มค่าและราคาเป็นธรรม

3. ความสัมพันธ์ทางสังคม

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือรูปแบบหนึ่งในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น สำหรับประเทศไทยนั้นญี่ปุ่นได้นำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 กระแสความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมสูงขึ้นปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นลูกโซ่โยงใยมาจากความสัมพันธ์ไทย – ญี่ปุ่นด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ สินค้าญี่ปุ่นได้เผยแพร่ไปทุกพื้นที่ของประเทศไทยและอยู่ในความนิยมของคนไทยสูง จึงมีกระแสต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นจากคนไทยอีกกลุ่มหนึ่ง สินค้าญี่ปุ่นถูกมองว่าทำลายเศรษฐกิจไทย ประเทศไทยเสียดุลการค้าให้ญี่ปุ่นต่อเนื่องทุกปีและทวีสูงขึ้นเป็นลำดับ ด้วยเหตุนี้เองญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องสร้างภาพลักษณ์ที่ดีจากคนไทย โดยใช้เครื่องมือความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมควบคู่

กับความช่วยเหลือทางวิชาการในการดำเนินนโยบายต่างประเทศตลอดมาจนถึงปัจจุบัน¹

รูปแบบความช่วยเหลือด้านวัฒนธรรม

ญี่ปุ่นเริ่มให้ความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ในรูปของความช่วยเหลือ ODA (Official Development Assistance) วัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและวัฒนธรรมจนได้รับความชื่นชมไปทั่วโลกกว่า 120 ประเทศ² ให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อไทยแบบให้เปล่าสำหรับโครงการที่เน้นส่งเสริมวัฒนธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีบทบาทและมีประสิทธิภาพอย่างมากที่นำมาใช้ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นทั้งแหล่งทรัพยากรและตลาดการค้าที่สำคัญของญี่ปุ่น การให้ความช่วยเหลือด้านวัฒนธรรมจึงเป็นรูปแบบการโฆษณาชวนเชื่อให้คนไทยมีความนิยมชมชอบต่อประเทศญี่ปุ่นและสินค้าญี่ปุ่น ภาพพจน์ของญี่ปุ่นในสายตาคนไทยได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา ปฏิบัติการต่อต้านญี่ปุ่นมีเป็นระยะ ๆ ญี่ปุ่นจำเป็นต้องลดการต่อต้านจากคนไทยโดยการใช้นโยบายการให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากญี่ปุ่นในช่วงหลังการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นจึงเป็นช่วงที่มีปริมาณสูงสุดเพื่อวัตถุประสงค์ โน้มน้าวจิตใจคนไทย

¹ สุทธิญา ปัจจุสวัสดิ์ ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากประเทศญี่ปุ่นต่อประเทศไทยในช่วง ค.ศ. 1954 – 1989 และแนวโน้มการเพิ่มความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมต่อประเทศไทย กรณีศึกษา ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา สถาบัน- เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สารนิพนธ์ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² www.embjp_th.org.th

ความสัมพันธ์ทวิภาคีไทย-ญี่ปุ่น

ในภาพรวม ไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและราบรื่นตลอดมา ความร่วมมือระหว่างกัน ครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และ วัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของประเทศ ไทยได้มุ่งกระชับความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับญี่ปุ่นให้พัฒนาไปสู่ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และ เศรษฐกิจ (strategic and economic partnership) ทั้งสองฝ่ายแลกเปลี่ยนการ เยือนในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ ล่าสุดคือ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้ไปเยือน ญี่ปุ่น เมื่อ 18-21 พ.ย. 2544 และนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิ ของญี่ปุ่น ได้มาเยือน ไทย เมื่อ 11-12 ม.ค. 2545 นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีทั้งสอง ยังได้พบปะหารือ กันในระหว่างการประชุม Boao Forum of Asia ที่เมืองโป้อ้าว มณฑลไห่หนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อ 12 เม.ย. 2545

การเยือนสำคัญในระดับราชวงศ์ คือ การเสด็จ เยือนไทยของเจ้าชาย อากิฮิโน และพระชายา (3-5 ส.ค. 2544) เพื่อรับการทูลเกล้าถวายปริญญาดุษฎี บัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และการเสด็จ เยือนญี่ปุ่นของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา (17-19 ก.ย. 2544) เพื่อทรงรับการทูลเกล้าถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จาก มหาวิทยาลัยกักกุซุอิน และการเยือนของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณ วลัยลักษณ์ (10-19 ต.ค. 2544) ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา ฯ ได้ เสด็จญี่ปุ่น (8-12 เม.ย. 2545) และเมื่อวันที่ 26-30 เม.ย. 2545 สมเด็จพระเจ้า ฟ้าหญิงเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ฯ ได้เสด็จร่วมงานเทศกาลดนตรีที่จังหวัดโออิตะ

การแลกเปลี่ยนการเยี่ยมเยือนของบุคคลสำคัญ

เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ.2543 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงร่วมพระราชพิธีศพสมเด็จพระราชชนนีในสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะแห่งญี่ปุ่น และทรงเป็นพระราชอาคันตุกะพระองค์เดียวจากต่างประเทศที่ทรงได้เข้าร่วมงานพิธี ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2544 เจ้าชายอากิชิโนและเจ้าหญิงคิโกะ เสด็จมาประเทศไทยเพื่อทรงรับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยของประเทศไทย ในเดือนกันยายนปีเดียวกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่นเพื่อทรงรับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยกักคุซุอิน และในเดือนตุลาคม สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นด้วย

ในด้านการแลกเปลี่ยนการเยือนของระดับผู้นำประเทศ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เดินทางไปเยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม พ.ศ.2542 นายเคอิโซ โอบุชิ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการในโอกาสการมาเยือนประเทศอาเซียน นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรี โอบุชิ ยังได้เดินทางมาประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมการประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2543 ต่อจากนั้น นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย และดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเพื่อเข้าร่วมงานศพอดีตนายกรัฐมนตรี เคอิโซ โอบุชิ ในเดือนมิถุนายน ปีเดียวกัน และยังคงเดินทางเยือนประเทศญี่ปุ่นอีกครั้งก่อนการประชุมสุดยอด Kyusu-Okinawa Summit ในฐานะเจ้าภาพการประชุม UCTAD X และประธาน ASEAN การเยี่ยมเยือนกัน

และกันของผู้นำของสองประเทศดังกล่าวนี้ ได้กระชับสัมพันธภาพไทย-ญี่ปุ่นให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2544 ในโอกาสนี้ได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิ จากนั้นได้เข้าหารือกับนายกรัฐมนตรี จุนอิชิโร โคเออิซุมิ และเข้าร่วมงานเลี้ยงอาหารค่ำอย่างเป็นทางการที่นายกรัฐมนตรี จุนอิชิโร โคเออิซุมิ เป็นเจ้าภาพ นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรียังได้กล่าวสุนทรพจน์ในงานสัมมนาว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย และยังได้เดินทางเยือนจังหวัดโออิตะเพื่อเยี่ยมชมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในประเทศญี่ปุ่นด้วย

การเยี่ยมเยือนกันและกันของผู้นำระดับสูง ได้กระชับสัมพันธภาพไทย-ญี่ปุ่น ให้แน่นแฟ้นขึ้นตลอดมา ในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ก็มีการขยายตัวของการลงทุนของญี่ปุ่น ในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่ประเทศไทย โดยมากจึงได้ยุติลง อย่างไรก็ดีประเทศไทย ยังคงเป็นประเทศ ผู้รับสำคัญที่สุดรายหนึ่ง ของความช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาทางการ (โอดีเอ) (Official Development Assistance - ODA) ของรัฐบาลญี่ปุ่น ในด้านความช่วยเหลือทางเทคนิค และความช่วยเหลือ เกี่ยวกับเงินกู้เงินยืม โดยรวมแล้ว คนไทยมีความรู้สึกที่ดีกับญี่ปุ่นจากการสำรวจความคิดเห็นในกลุ่มประเทศอาเซียน 5 ประเทศ ("ASEAN Study V") ที่จัดทำในเดือนเมษายน พ.ศ.2540 โดยกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ปรากฏว่า คนไทยร้อยละ 98 เห็นว่าญี่ปุ่นคือมิตรประเทศ ความเห็นเช่นนี้ ส่งให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่หนึ่งของประเทศ ที่มีทัศนคติที่ดีต่อ

ญี่ปุ่น นับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2540 ประเทศญี่ปุ่นให้การสนับสนุนประเทศไทย ทั้งในระดับรัฐบาลและภาคธุรกิจ และก็ประจักษ์ชัดว่าคนไทยชื่นชมการสนับสนุนของญี่ปุ่น ที่ผ่านมา แทบจะไม่มีคนญี่ปุ่นหรือนักท่องเที่ยวญี่ปุ่นเดินทางมาประเทศไทยเข้าไปพัวพันในคดีอาชญากรรมใด ๆ แต่เมื่อจำนวนคนญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย รวมทั้งนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น คดีความที่มีชาวญี่ปุ่นเป็นผู้เสียหายรวมถึงคดีมโนสาเร่ เช่น การถูกลักขโมย การถูกฉ้อโกง เป็นต้น ก็เพิ่ม ปริมาณงานของแผนกกงสุล สถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ในการดูแลคนญี่ปุ่นที่ประสบปัญหาในประเทศไทย เช่น อุบัติเหตุ การตาย และเจ็บป่วยก็มีมากขึ้น ไทยและญี่ปุ่นแต่เดิมมา มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในระดับต่างๆ ทั้งในระดับ เอกชน องค์กรของรัฐ และหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ได้มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากมาย ในด้าน วัฒนธรรม กีฬา และการแลกเปลี่ยนเยาวชน โดยเฉพาะในโอกาสสำคัญต่างๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างไทย และญี่ปุ่นหรือในพิธีการสำคัญๆ ของราชวงศ์ไทย ทั้งภาครัฐและเอกชนของญี่ปุ่น ได้มีการให้ความร่วมมือกันในรูปของชุมชนชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย และได้ดำเนินงานทางวัฒนธรรมได้อย่างยิ่งใหญ่อย่างเช่น ในวโรกาส "เฉลิมพระเกียรติพระราชวงศ์ไทย-ญี่ปุ่น" เมื่อปี พ.ศ. 2533 และในวโรกาส "เฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบของ สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ" ในระหว่างการเฉลิมฉลองพระราชพิธีกาญจนาภิเษกของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 ได้มีการจัดงานทางวัฒนธรรมต่างๆ (คอนเสิร์ต ระบายละครเคียวงเน และงานร่ำวง "บงโอโดริ") เพื่อเฉลิมฉลอง พระราชพิธีดังกล่าว ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2537 จนถึงปลายปี พ.ศ. 2538 ยิ่งกว่านั้น ยังมีการจัดแสดงละครคาบูกิ ในวันที่ 31 สิงหาคมจนถึง 1 กันยายน พ.ศ. 2539 อันเป็นงานที่ยิ่งใหญ่และได้รับคำชมมากมาย เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2542 มีการแสดง

คอนเสิร์ต แจ๊ส & โทโกะ ต่อด้วยการแสดงคอนเสิร์ต โดยวง ออร์เคสตรา
อองซอมเบลลอส คานาซาวา ในเดือนตุลาคมและการแสดงนาฏศิลป์สายรุ้ง
ในเดือนพฤศจิกายน เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องใน
วโรกาส มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542

การแลกเปลี่ยนบุคลากร

ชาวไทยที่อยู่ในญี่ปุ่น 31,685 คน (ณ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2544) ขณะที่
ชาวญี่ปุ่นที่พำนักในประเทศไทย 22,731 คน (สถิติจำนวนใบแจ้งถิ่นที่อยู่ ที่ส่ง
มาถึงแผนกกงสุล จนถึงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2544) จำนวนชาวญี่ปุ่นที่พำนักใน
ประเทศไทย ประมาณ 3 หมื่นคน (ระยะเวลาการพำนัก มากกว่า 3 เดือน)
ถ้ารวมผู้ที่พำนักระยะสั้นด้วยแล้ว จำนวนชาวญี่ปุ่นรวมกันเกือบ 5-6 หมื่นคน
โดยตลอด ช่วงระหว่าง ม.ค. - ธ.ค.พ.ศ.2544 พบว่า ชาวญี่ปุ่นที่เดินทางมา
ไทย 1,177,599 คน ขณะเดียวกัน ชาวไทยที่เดินทางไปญี่ปุ่น 77,521 คน

ตารางที่ 3 จำนวนคนญี่ปุ่นในประเทศไทย ระหว่าง 1993- 2001

(จนถึงวันที่ 1 ตุลาคม)

ปี	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
จำนวนคน	19,559	20,804	21,745	23,292	23,698	22,481	21,400	21,154	22,731

ที่มา : <http://embjp-th.org/th/jtrelation/jtrel7.htm#11>

สมาคมญี่ปุ่นแห่งประเทศไทย จำนวนสมาชิก 9,457 คน
 (ณ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545) ที่อยู่ : อาคารสาทรธานี 92/2 ถนนสาทรเหนือ
 กรุงเทพฯ 10500 โทรศัพท์ : 0-2236-1201 โทรสาร : 0-2236-1131
 หอการค้าญี่ปุ่น กรุงเทพฯ บริษัทที่เป็นสมาชิกจำนวน 1,165 บริษัท (ณ
 31 มีนาคม พ.ศ. 2545) ที่อยู่ : อาคารอัมรินทร์พลาซ่า ชั้นที่ 15 500 ถนนเพลิน
 จิต กรุงเทพฯ 10330 โทรศัพท์ : 0-2256-9170-3 โทรสาร : 0-2652-0931

นักศึกษาไทยในญี่ปุ่น

ปีการศึกษา 1995-2001 มีนักศึกษาไทยในญี่ปุ่น ระหว่าง 990-1,411
 คน ทั้ง ทุนรัฐบาลญี่ปุ่น และทุนส่วนตัว บุคคลสำคัญที่เคยไปศึกษา ณ ประเทศ
 ญี่ปุ่นมี ดร.ทอง พิทยะ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดร.สมหมาย
 ยุนตระกูล (เสียชีวิตแล้ว) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ดร.ปริดา
 กรรณสูตร อดีตรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเกษตรฯ ท่านผู้หญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ
 อดีตรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงคมนาคม เป็นต้น สมาคมนักเรียนเก่าญี่ปุ่น ก่อตั้ง
 พ.ศ. 2494 สมาชิกประมาณ 2,600 คน นายกสมาคมคนปัจจุบันคือ นายฉัตรชัย
 ขุมทรัพย์ ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารบริษัท ไทยเทลิคอมมูนิเคชั่นส์ เอ็นจิเนียริง จำกัด

**ตารางที่ 4 จำนวนนักศึกษาไทยในญี่ปุ่นจำแนกตามแหล่งทุน ปีการศึกษา
1995-20011 พหุภาคีของทุกปี**

ปีการศึกษา	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
นักศึกษาไทยในญี่ปุ่น (จำนวน)	1,010	1,018	992	1,059	1,107	1,245	1,411
ทุนรัฐบาลญี่ปุ่น	480	474	457	490	508	529	556
ทุนส่วนตัว	530	544	535	569	599	716	855

การแลกเปลี่ยนทางวิชาการดำเนินการโดย องค์การส่งเสริมวิชาการแห่ง
ประเทศญี่ปุ่น (Japan Society for the Promotion of Science)

**ตารางที่ 5 จำนวนนักวิจัยชาวไทยที่มาเยือนญี่ปุ่น และนักวิจัยชาวญี่ปุ่น
ที่มาเยือนไทย ระหว่าง เมษายน พ.ศ. 2539 – มีนาคม พ.ศ. 2545**

นักวิจัยชาวไทย ที่มาเยือนญี่ปุ่น(คน)	นักวิจัยชาวญี่ปุ่น ที่มาเยือนไทย(คน)	ช่วงเวลา
239	210	เมษายน พ.ศ. 2539 – มีนาคม พ.ศ. 2540
197	227	เมษายน พ.ศ. 2540 – มีนาคม พ.ศ. 2541
237	259	เมษายน พ.ศ. 2541 – มีนาคม พ.ศ. 2542
292	257	เมษายน พ.ศ. 2542 – มีนาคม พ.ศ. 2543
260	231	เมษายน พ.ศ. 2543 – มีนาคม พ.ศ. 2544
281	229	เมษายน พ.ศ. 2544 – มีนาคม พ.ศ. 2545

การศึกษาภาษาญี่ปุ่นและการสอนภาษาญี่ปุ่นในไทย

ภายหลังภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ธุรกิจของญี่ปุ่นทั่วโลกล้มเหลวในประเทศไทยเองการลงทุนของญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยปิดตัวและส่วนมากได้ย้ายฐานการผลิตไปแหล่งอื่น เช่น จีน อินเดีย และส่วนอื่นๆ ในเอเชีย ด้วยต้นทุนแรงงานที่ถูกกว่า ทำให้แรงงานไทยเกิดภาวะการว่างงาน ตลาดแรงงานด้านภาษาญี่ปุ่นลดลง ความต้องการเรียนรู้ด้านภาษาญี่ปุ่นจึงลดลงไปด้วย อย่างไรก็ตามการยอมรับของคนไทยต่อญี่ปุ่นและภาษาญี่ปุ่นยังคงมีอยู่ เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาอื่น ๆ ในเอเชียแล้ว ภาษาญี่ปุ่นยังได้รับการยอมรับสูงสุดรองจากภาษาอังกฤษ อาจจะด้วยความรู้สึกหวังว่าตลาดแรงงานด้านภาษาญี่ปุ่นจะกลับมาเหมือนเดิม ดูได้จากตัวเลขการศึกษาภาษาญี่ปุ่นในไทย

ตารางที่ 6 การสอนภาษาญี่ปุ่นในประเทศไทย

มหาวิทยาลัย โรงเรียน สถาบัน บริษัทที่ให้การศึกษภาษาญี่ปุ่น*	282 สถาบัน
จำนวนผู้เข้าอบรม (เรียน) ภาษาญี่ปุ่น **	39,822 คน

ที่มา : * ศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น กรุงเทพฯ (ศูนย์ภาษา) พ.ศ. 2544

** ศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น กรุงเทพฯ (ศูนย์ภาษา) พ.ศ. 2541

มหาวิทยาลัย โรงเรียน บริษัท เป็นสถาบันที่ให้การศึกษภาษาญี่ปุ่น 282 สถาบัน (ข้อมูล : ศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น กรุงเทพฯ ศูนย์ภาษา พ.ศ.2544) จำนวนผู้เข้าอบรม (นักเรียน) 39,822 คน (ข้อมูล : ศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น กรุงเทพฯ ศูนย์ภาษา พ.ศ.2541) โรงเรียนสมาคมไทย-ญี่ปุ่น (ข้อมูลเฉพาะ ภาษาญี่ปุ่น) จำนวนนักเรียน 1,855 คน ชั้นประถมศึกษา 1,451 คน และชั้นมัธยมต้น 404 คน (ณ 22 เมษายน พ.ศ. 2545) ที่อยู่ : 258 ซอยโรงเรียนญี่ปุ่น ถนนพระราม 9 กรุงเทพฯ 10320 โทรศัพท์ 0-2314-7334-5 โทรสาร 0-2319-2251

ภาษาญี่ปุ่นได้รับความสนใจจากคนไทย และเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานสูง ตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา การลงทุนของญี่ปุ่นในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้น แรงงานด้านภาษาญี่ปุ่นไม่เพียงต่อความต้องการของตลาด การให้ความช่วยเหลือด้านการสอนภาษาญี่ปุ่นจากหน่วยงานญี่ปุ่นทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งในรูปแบบการให้ทุนไปเรียนภาษาญี่ปุ่น การจัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาญี่ปุ่นมาสอนและประจำในมหาวิทยาลัย วิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ ในเมืองไทย และการให้ทุนสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดสอนภาษาญี่ปุ่นใน รูปแบบการให้ทุนวิจัย การศึกษาดูงาน การจัดซื้อหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการจัดอบรมครูสอนภาษาญี่ปุ่นสำหรับคนไทยให้มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาญี่ปุ่น ทำให้ปริมาณคนไทยที่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้นทุกๆ ปี นับเป็นความสำเร็จอย่างสูง สามารถรองรับตลาดแรงงานไทยด้านภาษาญี่ปุ่นได้มากขึ้น แม้ว่าภายหลังภาวะวิกฤติเศรษฐกิจทุนการศึกษาต่อหรือความช่วยเหลือด้านการสอนภาษาญี่ปุ่นที่เคยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นจะลดลงไปมาก กิจกรรมด้านการสอนภาษาญี่ปุ่นที่รัฐบาลญี่ปุ่นเคยสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษากลับไปอยู่ในการดำเนินการของ

หน่วยงานญี่ปุ่น หากมองลึกๆ แล้วทางญี่ปุ่นเองยังต้องการสร้างภาพที่ดีในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือต่อไทย แต่ด้วยภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่แย่งลง จึงจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการใช้งบประมาณ อันเป็นลักษณะพื้นฐานทางนิสัยของคนญี่ปุ่นอยู่แล้ว

การให้ความช่วยเหลือจะดำเนินการโดยหน่วยงานของคนญี่ปุ่นเอง เช่น มูลนิธิญี่ปุ่น สมาคมญี่ปุ่น สำนักข่าวสารญี่ปุ่น เป็นต้น จะจัดกิจกรรมด้านการอบรมภาษา การจัดอบรมสัมมนา โดยบริหารกิจกรรมด้วยตัวเอง และให้ทุนสนับสนุนกิจกรรมด้านญี่ปุ่นศึกษาแก่สถาบันต่างๆ ของไทยน้อยลง

ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม

ในช่วงก่อนภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจเอเชีย ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อไทยทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรมมีหลายโครงการ โครงการสำคัญๆ ที่ญี่ปุ่นให้งบประมาณจำนวนมหาศาลในการก่อสร้างอาคารและและอุปกรณ์ภายในอาคารที่ทันสมัย เพื่อสืบสานวัฒนธรรมไทย - ญี่ปุ่น ได้แก่ ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา อาคารศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ฝึกอบรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตร จ.นครราชสีมา ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวเกิดขึ้นภายหลังสถานการณ์การต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นทั้งสิ้น นับเป็นความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมแก่ไทยที่มีคุณค่าต่อนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นอย่างมาก ความตึงเครียดจากการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นเริ่มอ่อนลง ความช่วยเหลือต่างๆ ภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจในลักษณะทางด้านศิลปกรรม สถาปัตยกรรมที่เป็นสิ่งก่อสร้างไม่มีให้เห็นอีก ความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นด้านวัฒนธรรมยังคงมีอยู่บ้างในรูปแบบของการให้ความ

สนับสนุนกิจกรรมเพื่อสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม โดยการให้อุปกรณ์ที่จำเป็น รวมทั้งการฟื้นฟูและการบูรณะ การสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการปรับปรุงสภาพแวดล้อม

ด้านกีฬา

นับตั้งแต่ประเทศญี่ปุ่นเริ่มให้ความช่วยเหลือทางวัฒนธรรมแก่ไทยในปี 2518 ในปีแรกของความช่วยเหลือนั่นเอง ญี่ปุ่นให้ความช่วยเหลือในด้านการส่งเสริมกีฬาเป็นอันดับแรกคือการให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์กีฬายิมนาสติกแก่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มูลค่า 12.5 ล้านบาท หลังจากนั้นการให้ความช่วยเหลือด้านกีฬาก็มีมาเรื่อย ๆ สลับกับการให้ความช่วยเหลือประเภทอื่น เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์กีฬายิมนาสติกแก่การกีฬาแห่งประเทศไทย มูลค่า 40 ล้านบาท ในปี 2523 และแก่งศูนย์กีฬากรุงเทพมหานคร (ไทย – ญี่ปุ่น) มูลค่า 15 ล้านบาท ในปี 2526 และให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาวิทยาศาสตร์การกีฬาแก่กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มูลค่า 48 ล้านบาท ในปี 2530 และอุปกรณ์กีฬาสำหรับคนพิการ มูลค่า 48 ล้านบาท ในปี 2535 ให้ความช่วยเหลืออุปกรณ์ยิมนาสติกแก่การกีฬาแห่งประเทศไทยมูลค่า 46 ล้านบาท ในปี 2537

โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์

ประเทศไทยกับญี่ปุ่นได้เริ่มโครงการส่งเสริมมิตรภาพเยาวชนร่วมกัน นับตั้งแต่ ปี 2517 ภายใต้ชื่อว่า โครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ (Ship for Southeast Asian Youth Programme) เป็นโครงการตกลงร่วมกันระหว่างรัฐบาลญี่ปุ่นกับประเทศในเอเชียอาคเนย์ 5 ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และ ไทย ต่อมา มีประเทศอื่นได้รับเชิญให้ส่งเยาวชนเข้าร่วม

โครงการอีก 5 ประเทศ คือ บรูไน เวียดนาม กัมพูชา ลาว และ พม่า โดยญี่ปุ่นเป็นเจ้าของโครงการ และออกค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ให้ ประเทศที่เข้าร่วมโครงการจะออกค่าใช้จ่ายบางส่วน เฉพาะการต้อนรับเยาวชนในประเทศของตน เยาวชน อาเซียนเข้าร่วมโครงการประเทศละ 35-50 คน ร่วมเดินทางไปกับเรือ มีจุดเริ่มต้นหมุนเวียนกันทุกปี เรือดังกล่าวจะจอดแวะ ณ ประเทศที่เข้าร่วมโครงการ และมีจุดหมายปลายทางที่ประเทศญี่ปุ่น กิจกรรมระหว่างการเดินทาง คือ การอภิปราย หัวข้อต่างๆ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การกีฬา นันทนาการ การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน การเดินทางใช้เวลาประมาณ 50 วัน โครงการนี้ประเทศไทยได้ส่งเยาวชนเข้าร่วมโครงการมาตั้งแต่เริ่มแรกตลอดทุกปี โดยมีสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ (สยช.) เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ แม้เกิดเหตุการณ์ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ โครงการเรือเยาวชนฯ ก็ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง ตามแผนโครงการที่กำหนดไว้ทุกปี

โครงการมิตรภาพเยาวชนอาเซียน-ญี่ปุ่น

เป็นโครงการลักษณะเดียวกับโครงการเรือเยาวชนเอเชียอาคเนย์ โครงการนี้เริ่มดำเนินการครั้งแรกในปี 2527 ภายใต้ชื่อ โครงการมิตรภาพสำหรับศตวรรษที่ 21 โดยรับสมัครเยาวชนที่มีอายุ 18-35 ปี จากประเทศอาเซียนเข้าร่วมโครงการ ณ ประเทศญี่ปุ่น ในส่วนของประเทศไทยได้แบ่งเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการตามลักษณะงานและอาชีพ นอกจากเป็นการส่งเสริมมิตรภาพความรู้ความเข้าใจของเยาวชนในอาชีพต่างๆ แล้ว ยังสามารถเรียนรู้ทุก ๆ ด้านเกี่ยวกับประเทศสมาชิก โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นซึ่งเป็นเจ้าภาพและเป็นประเทศพัฒนา นอกจากนั้นยังมีโอกาสแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย โครงการนี้อยู่

ในความดูแล รับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน
เยาวชนแห่งชาติ (สยช.) เช่นกัน และเหตุการณ์ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจไม่มี
ผลกระทบต่อโครงการนี้ ยังคงได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องเหมือนเดิม

โครงการอื่นๆ

กิจกรรมด้านเยาวชนและการส่งเสริมวัฒนธรรมและมีดำเนินมาอย่าง
ต่อเนื่องเช่นกัน เช่น งานชุมนุมเด็กแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ที่ดำเนิน
โครงการมาเป็นปีที่ 14 ณ ประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อสร้าง
ความเข้าใจในวัฒนธรรมและมิตรภาพอันดีของประเทศภูมิภาคและสร้างความ
ตระหนักในเยาวชนระหว่างนานาชาติ เข้าร่วมโครงการประมาณ 15 วัน

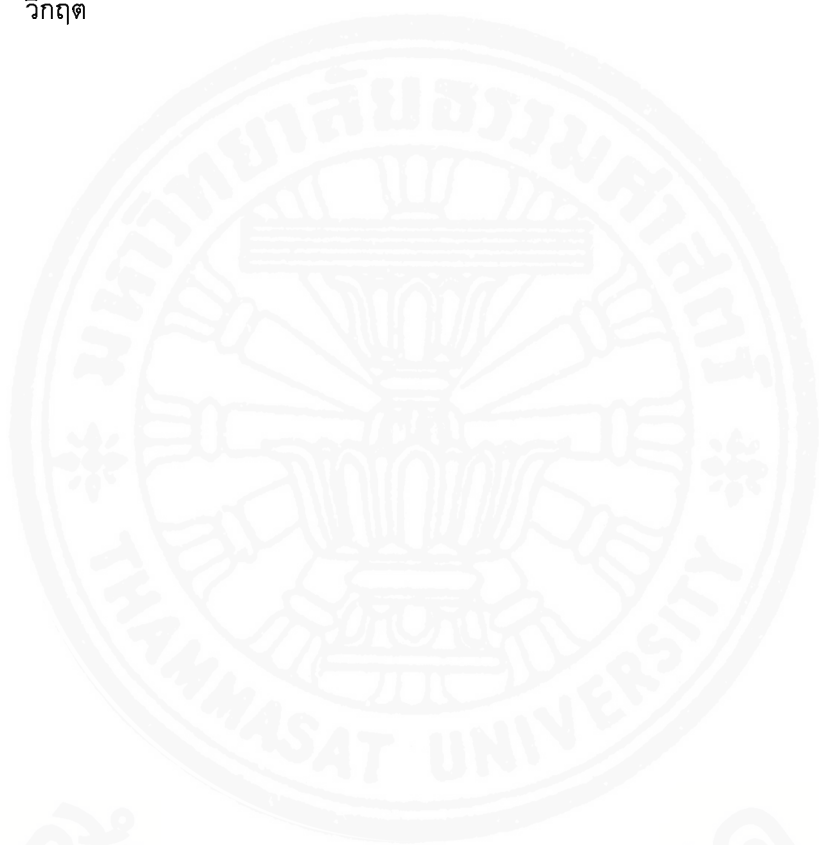
ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นด้านวัฒนธรรมเป็นโครงการที่เน้นการสร้าง
ความเข้าใจทางวัฒนธรรมและมิตรภาพอันดีระหว่างไทยและญี่ปุ่น ดำเนินมาช้านาน
แม้เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศจะบอบช้ำจากภาวะ
วิกฤติทางเศรษฐกิจ โครงการต่าง ๆ เหล่านี้ ยังคงดำเนินต่อ ไม่ได้รับ
ผลกระทบใด ๆ นอกจากนั้นยังพบว่ามีโครงการอื่น ๆ อีก ที่มีการแลกเปลี่ยน
ลักษณะเดียวกันในระดับหน่วยงาน เช่น ระดับมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน
โดยต่างฝ่ายต่างรับผิดชอบค่าใช้จ่ายของตัวเอง เพื่อให้เยาวชนของตนได้มี
โอกาสไปแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เยาวชนไทยมีโอกาสดำเนินทางไป
พบเห็นและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ณ ประเทศญี่ปุ่นและประเทศเอเชียอื่น ๆ
และมีโอกาสต้อนรับเยาวชนญี่ปุ่นและนานาชาติในประเทศไทย

จากข้อมูลการให้ความช่วยเหลือของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นที่
ให้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแม้เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจหลัง ปี 2540 ความ
ช่วยเหลือต่าง ๆ ยังคงมีอยู่อย่างสม่ำเสมอเช่นเดิม แม้ว่า ทั้งสองประเทศจะ

ประสบความเสียหายและบอบช้ำจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ แต่ก็พบว่าความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสองยังคงดำเนินไปอย่างปกติ จะเห็นได้ว่าโครงการความร่วมมือ และโครงการความช่วยเหลือต่างๆเหล่านี้ ยังคงดำเนินต่อไปไม่ได้รับผลกระทบใดๆ หากมองลึกๆแล้วทางญี่ปุ่นเองยังต้องการสร้างภาพที่ดีในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือ แต่ด้วยภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่แย่ง จึงจำเป็นต้องมีความรอบคอบในการใช้งบประมาณอันเป็นลักษณะพื้นฐานของคนญี่ปุ่นอยู่แล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นที่กล่าวข้างต้น ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ชี้ให้เห็นว่าทั้งสองประเทศมีความความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อกัน ความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีของทั้งสองฝ่ายอยู่ในระดับที่ดีมาโดยตลอด โดยทางการเมืองทั้งสองประเทศล้วนมีจุดยืนร่วมกันในประเด็นด้านการผูกมิตรกับทุกประเทศ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยญี่ปุ่นพยายามดำเนินนโยบายทางการเมือง เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ขรเดียวกันความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการค้าและการลงทุนจะเป็นแกนหลักของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองนับตั้งแต่เริ่มต้น ญี่ปุ่นได้เป็นคู่ค้าและผู้ลงทุนที่สำคัญในลำดับต้นของไทยมาโดยตลอด แม้ว่าฝ่ายไทยจะเป็นฝ่ายขาดดุลทางการค้า แต่เราก็ได้รับความร่วมมือ ช่วยเหลือ และพันธมิตรทางการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ญี่ปุ่นยังคงเป็นคู่ค้าและคู่ลงทุนในอันดับต้นๆของไทยเช่นเดิม แม้ว่าญี่ปุ่นจะประสบวิกฤติในปลายทศวรรษ 1980S และต้นทศวรรษ 1990S และไทยก็ประสบวิกฤติในปี 1997 (พ.ศ. 2540) ในทำนองเดียวกัน ความสัมพันธ์ทางสังคม

และวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสองยังคงดำเนินไปอย่างปกติทั้งก่อนและหลัง
วิกฤต

สำนักหอสมุด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น

http://www.mofa.go.jp/policy/oda/summary/1999/ref3_03.html#Thailand

http://www.mofa.go.jp/policy/oda/summary/1999/ref3_01.html#Indonesia

กองเอเชียตะวันออกเฉียง3 กรมเอเชียตะวันออก

E-mail : <http://203.150.20.51/web/479.php?id=133>)

สุภิญญา บัณฑิต ความสำเร็จ ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจากประเทศญี่ปุ่นต่อประเทศไทยในช่วง ค.ศ. 1954 – 1989 และแนวโน้มการเพิ่มความช่วยเหลือทางด้านวัฒนธรรมต่อประเทศไทย กรณีศึกษาศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา สถาบัน- เอเชียตะวันออกเฉียงศึกษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สารนิพนธ์ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย

www.embjp_th.org.th

หนังสือพิมพ์ อาซาฮีออนไลน์

<http://www.asahi.com/english/politics/K2002110600375.html>

ภาคผนวก

ตารางที่ ผ1 การเยี่ยมเยือนของบุคคลสำคัญ และเหตุการณ์สำคัญ
พ.ศ. 2533-2545

พ.ศ.2533	พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี เยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯเยือนประเทศญี่ปุ่นเป็น การส่วนพระองค์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติ ยาภา เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นเป็นการส่วนพระองค์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯพร้อม พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี เพื่อทรงร่วมพระราชพิธีราชาภิเษกของ สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ
พ.ศ.2534	นายโตชิกิ โคฟู นายกรัฐมนตรี เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ และสมเด็จพระจักรพรรดินีมิจิโกะ เสด็จพระราช ดำเนินเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ นายอานันท์ ปันยารชุน เยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ
พ.ศ.2535	เจ้าชายทะกะมะโด เสด็จเยือนประเทศไทยเป็นการส่วนพระองค์ เจ้าชายอากิฮิโน เสด็จเยือนประเทศไทยเป็นการส่วนพระองค์ ต่อมา เจ้าชายอา กิฮิโนและพระชายา เสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ
พ.ศ.2536	นายกิอิชิ มียาซาวะ นายกรัฐมนตรี เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่น เป็นการส่วนพระองค์
พ.ศ.2537	นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ มกุฎราชกุมาร เจ้าชายนารุฮิโตะและพระชายา เสด็จฯแวะเยือนประเทศไทย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯเยือนประเทศญี่ปุ่นเป็น การส่วนพระองค์ เจ้าหญิงชายาโกะ เสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ

พ.ศ.2538	สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่น เป็นการส่วนพระองค์ 3 ครั้ง เจ้าชายอากิฮิโตะและพระชายา เสด็จเยือนประเทศไทยเป็นการส่วนพระองค์ นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี เข้าร่วมประชุม APEC ที่โอซาก้า ประเทศญี่ปุ่น
พ.ศ.2539	นายยูกิอิโกะ อิเคดะ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศมาเยือนประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศฝ่ายเอเชียของการประชุมเอเชีย-ยุโรป (ณ ภูเก็ต) นายซุนเป่ ทซึกาฮาระ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการค้าและอุตสาหกรรม มาเยือนประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมประชุมมนตรีเศรษฐกิจฝ่ายเอเชียในการประชุมเอเชีย-ยุโรป นายริททาโร ฮาชิโมโตะ นายกรัฐมนตรี มาเยือนประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมประชุมเอเชีย-ยุโรป เจ้าชายอากิฮิโตะ และพระชายา เสด็จเยือนประเทศไทย เพื่อทรงร่วมพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เจ้าชายอากิฮิโตะ เสด็จเยือนประเทศไทยเป็นการส่วนพระองค์ เจ้าชายอิตาชิและพระชายา เสด็จเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่น เป็นการส่วนพระองค์ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นเพื่อทรงร่วมงานคอนเสิร์ตเฉลิมฉลองปีกาญจนาภิเษก
พ.ศ.2540	นายจู่โร ไชโต ประธานวุฒิสภาแห่งญี่ปุ่น เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่น เป็นการส่วนพระองค์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่น เป็นการส่วนพระองค์ นายอิโรชิ มิชิซึกะ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลัง มาเยือนประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมประชุมรัฐมนตรีคลังอาเซียน พล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี เยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ

พ.ศ.2541	นายเคอิโอะ โอบุชิ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น อย่างเป็นทางการ เจ้าชายโทโมฮิโตะ เสด็จเยือนประเทศไทยเพื่อทอดพระเนตรเอเชียนเกมส์
พ.ศ.2542	เจ้าชายอากิฮิโตะ และเจ้าหญิงคิโกะ พระชายา เสด็จเยือนประเทศไทยเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ นายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นในฐานะอาคันตุกะของ กระทรวงการต่างประเทศเพื่อเข้าร่วมการสัมมนา APIC ประธานวุฒิสภา นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเป็นทางการ
พ.ศ.2543	นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายเคอิโอะ โอบุชิ และภริยา เดินทางมาเยือนประเทศไทยเป็นทางการ (และได้เดินทางไปเยือนประเทศกัมพูชาและลาวด้วย) นายเคอิโอะ โอบุชิ นายกรัฐมนตรี เดินทางมาร่วมประชุม UNCTAD ครั้งที่ 10 ที่ประเทศไทย นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเพื่อร่วมพิธีศพอดีต นายกรัฐมนตรี เคอิโอะ โอบุชิ นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศเดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเพื่อพบรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศกลุ่ม จี-8 ที่มีชาวกิ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรีและ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และนายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นเพื่อเข้าร่วมการประชุมสุดยอด กิซิว-โอกินาวา (เข้าร่วมการเจรจาระหว่างผู้นำของกลุ่ม จี-8 กับประเทศกำลัง พัฒนาบางประเทศ) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปร่วมงานพระราชพิธีฝังพระศพสมเด็จพระจักรพรรดินีโคโนะ พระราชชนนีในสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ (พระนาม - สมเด็จพระจักรพรรดินีโคโนะ - เป็นพระนามภายหลังเสด็จสวรรคต) นายโยเฮ โคโนะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางมาร่วมประชุมอาเซียน + 3 การประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศ การประชุมเออาร์เอฟ (การประชุมว่าด้วยความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก) และการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกับรัฐมนตรีต่างประเทศคู่เจรจา

พ.ศ.2544	เจ้าชายอาภิชิโนและพระชายา เสด็จประเทศไทยเพื่อรับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินประเทศญี่ปุ่นเพื่อรับการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยกักกูซุอิน สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จประเทศไทยญี่ปุ่นเป็นการส่วนพระองค์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เดินทางไปเยือนประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ
พ.ศ.2545	นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายจุนอิชิโร โคเออิซุมิ เยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ (และเยือนประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์) สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นเป็นการส่งพระองค์ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เสด็จเยือนประเทศญี่ปุ่นเป็นการส่งพระองค์ รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น นางโยริโกะ คะวะกุจิ เยือนประเทศไทยเพื่อเข้าร่วมประชุม Asia Cooperation Dialogue (ACD) ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ที่มา: <http://embjp-th.org/th/jtrelation/jtrel4.htm#10>

ตารางที่ ๒๒ ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางวัฒนธรรมแก่ประเทศ

ไทย ปี 1975 –2001 (Cultural Grant Aid to Thailand)

ปี ค.ศ.	องค์กรผู้รับ	อุปกรณ์	วันลงนาม สัญญา	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
2001	องค์กรพิพิธภัณฑ วิทยาศาสตร์แห่งชาติ	อุปกรณ์การศึกษาและ โสตทัศน	5 พ.ย. 2001	49.9
2000	มหาวิทยาลัยรามคำแหง	อุปกรณ์เกี่ยวกับ ห้องปฏิบัติการทาง ภาษา	6 ธ.ค. 2000	43.5
1999	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์ไมโครฟิล์ม	24 ก.พ. 2000	41.1
1998	มหาวิทยาลัยศิลปากร	โสตทัศนและแสง	9 พ.ย. 1998	46.7
1997	ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อ การศึกษา	โสตทัศน	26 พ.ย. 1997	50
1996	(1) สำนักงานสภาสถาบัน ราชภัฏ	การศึกษาพิเศษ สำหรับผู้พิการ	7 ก.พ. 1997	46.9
	(2) กรมการศึกษานอก โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ	รายการโทรทัศน์และ วีดิทัศน์	28 มี.ค. 1997	49
1995	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	เครื่องดนตรีและ อุปกรณ์โสตทัศน	7 ส.ค. 1996	50
1994	การกีฬาแห่งประเทศไทย สำนักนายกรัฐมนตรี	อุปกรณ์ยิมนาสติก	26 พ.ค. 1995	46

ปี ค.ศ.	องค์กรผู้รับ	อุปกรณ์	วันลงนาม สัญญา	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
1993	(1) หอสมุดแห่งชาติ กรม ศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์โสตทัศน สำหรับห้องสมุดดนตรี ทูลกระหม่อมสิรินทร	1 ธ.ค. 1993	43
	(2) สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์	จัดหาวัสดุสำหรับ รายการโทรทัศน์ เพื่อ การศึกษาและ วัฒนธรรม	10 มี.ค. 1994	34
1992	(1) กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์กีฬาสำหรับ คนพิการ	29 มี.ค. 1993	48
	(2) สำนักงาน คณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ	เครื่องดนตรี	29 มี.ค. 1993	44
1991	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์สำหรับ อนุรักษ์สมบัติทาง วัฒนธรรม	26 ธ.ค. 1991	49
1990	สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์โสตทัศน	6 ส.ค. 1991	46
1989	(1) กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี	จัดหาวัสดุสำหรับ รายการโทรทัศน์ เพื่อ การศึกษาและ วัฒนธรรม	3 ม.ค. 1990	47
	(2) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	กล้องดูดาวและเครื่อง อุปกรณ์	13 ส.ค. 1990	49

ปี ค.ศ.	องค์กรผู้รับ	อุปกรณ์	วันลงนาม สัญญา	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
1988	กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ	ธรณีฟิสิกส์เพื่อการ สำรวจทางโบราณคดี	24 มี.ค. 1989	39
1987	(1) กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี	จัดหาวัสดุสำหรับ รายการโทรทัศน์ เพื่อ การศึกษาและ วัฒนธรรม	25 มี.ค. 1988	48
	(2) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	วิจัยทางวิศวกรรม อิเล็กทรอนิกส์	19 ก.ค. 1988	49
1986	(1) กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ	การศึกษา วิทยาศาสตร์การกีฬา	13 พ.ค. 1987	48
	(2) มหาวิทยาลัยมหิดล	สำหรับการวิจัยทาง เทคโนโลยีชีวภาพ	13 พ.ค. 1987	45
1985	(1) ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	หนังสือเกี่ยวกับญี่ปุ่น ศึกษา	4 ต.ค. 1985	20
	(2) กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์สำหรับ อนุรักษ์เมืองเก่า สุโขทัย	27 ธ.ค. 1985	49
	(3) สำนักพระราชวัง	คอมพิวเตอร์และ อุปกรณ์โสตทัศน	27 ธ.ค. 1985	47

ปี ค.ศ.	องค์กรผู้รับ	อุปกรณ์	วันลงนาม สัญญา	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
1984	(1) จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	เพื่อวิจัยทาง วิศวกรรมไฟฟ้า	5 ก.พ. 1985	50
	(2) มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานคริน ทร์	โสตทัศนสำหรับ ห้องปฏิบัติการทาง ภาษา	5 ก.พ. 1985	15
1983	(1) ศูนย์เยาวชน กรุงเทพมหานคร	อุปกรณ์กีฬา ยิมนาสติก	3 พ.ค. 1983	50
	(2) กระทรวงศึกษาธิการ	The mobile audiovisual education units	3 พ.ค. 1983	48
	(3) กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์สำหรับ พิพิธภัณฑ์ วิทยาศาสตร์	3 พ.ค. 1983	43
1982	(1) โรงละครแห่งชาติ	อุปกรณ์เวที	29 ต.ค. 1982	45
	(2) กระทรวงศึกษาธิการ	โครงการพัฒนา อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย	30 มี.ค. 1983	50
1981	(1) กระทรวงศึกษาธิการ	Radio Correspondence Project	5 พ.ย. 1981	50
	(2) มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์	อุปกรณ์โสตทัศน	11 ก.พ. 1982	35

ปี ค.ศ.	องค์กรผู้รับ	อุปกรณ์	วันลงนาม สัญญา	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
1980	(1) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	โสตทัศนสำหรับ ห้องปฏิบัติการทาง ภาษา	16 ต.ค. 1980	45
	(2) การกีฬาแห่งประเทศไทย	อุปกรณ์กีฬา ยิมนาสติก	15 ม.ค. 1981	40
1979	กระทรวงศึกษาธิการ	โครงการพัฒนา อุทยานประวัติศาสตร์ สุโขทัย	14 ก.ย. 1979	50
1978	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	โสตทัศนและอุปกรณ์ การพิมพ์	14 ธ.ค. 1978	40
1977	พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ	อุปกรณ์หุ่นยนต์	30 มี.ค. 1978	30
1976	โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข	โสตทัศนสำหรับ ห้องปฏิบัติการทาง ภาษา	28 ต.ค. 1977	11
1975	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ	อุปกรณ์กีฬา ยิมนาสติก	11 ก.พ. 1977	12.5

ที่มา : สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย (www.embjp_th.org.th)

ตารางที่ ผ3 โครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่โครงการระดับ
 ขั้นพื้นฐานโดยรัฐบาลญี่ปุ่น (จีจีพี)

ปีงบประมาณ	จำนวนโครงการ	จำนวน(US\$)	จำนวน(BAHT)	จำนวน(YEN)
<u>1989</u>	4	66,281	1,657,025	8,550,249
<u>1990</u>	3	75,579	1,889,475	10,278,744
<u>1991</u>	4	123,566	3,089,150	15,940,014
<u>1992</u>	6	196,194	4,904,850	25,309,026
<u>1993</u>	6	251,580	6,289,050	30,692,760
<u>1994</u>	6	500,209	12,505,225	53,022,154
<u>1995</u>	22	1,200,262	30,006,550	117,625,676
<u>1996</u>	21	1,650,062	41,251,550	160,056,014
<u>1997</u>	22	1,265,847	47,699,166	135,445,629
<u>1998</u>	23	1,798,861	68,464,928	212,265,598
<u>1999</u>	20	1,381,349	50,525,396	165,761,880
<u>2000</u>	25	1,942,905	81,149,163	156,461,765
<u>2001</u>	26	2,461,954	106,629,859	263,428,650
รวม	182	12,914,649	364,912,224	1,354,838,159

หมายเหตุ: ปีงบประมาณญี่ปุ่นเริ่มต้นในเดือนเมษายนสิ้นสุดเดือนมีนาคม

ตารางที่ ผ4 โครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่โครงการระดับ
 ขั้นพื้นฐานโดยรัฐบาลญี่ปุ่น (จีจีที)
 ณ 11 พฤศจิกายน 2545

ปีงบประมาณ	จำนวนโครงการ	จำนวน(US\$)	จำนวน(BAHT)	จำนวน(YEN)
<u>1989</u>	4	66,281	1,657,025	8,550,249
<u>1990</u>	3	75,579	1,889,475	10,278,744
<u>1991</u>	4	123,566	3,089,150	15,940,014
<u>1992</u>	6	196,194	4,904,850	25,309,026
<u>1993</u>	6	251,580	6,289,050	30,692,760
<u>1994</u>	6	500,209	12,505,225	53,022,154
<u>1995</u>	22	1,200,262	30,006,550	117,625,676
<u>1996</u>	21	1,650,062	41,251,550	160,056,014
<u>1997</u>	22	1,265,847	47,699,166	135,445,629
<u>1998</u>	23	1,798,861	68,464,928	212,265,598
<u>1999</u>	20	1,381,349	50,525,396	165,761,880
<u>2000</u>	25	1,942,905	81,149,163	204,005,030
<u>2001</u>	26	2,461,954	106,629,859	263,428,650
<u>2002</u>	10	785,613	32,141,539	-
รวม	198	13,700,262	488,202,926	1,402,381,424

หมายเหตุ : ปีงบประมาณญี่ปุ่นเริ่มต้นในเดือนเมษายน สิ้นสุดเดือนมีนาคม

ตารางที่ ๗5 ยอดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นแก่ไทย

ปีงบประมาณ 2528-2542

(หน่วย: พันล้านบาท)

ปีงบประมาณ	เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ในรูปเงินเยน (ตามเอกสารแลกเปลี่ยน อย่างเป็นทางการ)	ความช่วยเหลือแบบ ให้เปล่า (ตามเอกสารแลกเปลี่ยน อย่างเป็นทางการ)	ความร่วมมือทาง เทคโนโลยี (ยอดจริง)
2528	73.1	12.5	6.0
2529	-	12.1	6.1
2530	81.8	11.7	8.1
2531	75.8	9.3	8.4
2532	81.2	8.9	8.0
2533	-	6.7	7.7
2534	847	6.0	7.6
2535	127.4 * ยอดประจำปี 93.0 * ส่วนพิเศษ 33.475	3.2	9.3
2536	104.5	3.1	8.4
2537	82.3	0.1	8.1
2538	61.6	0.2	8.0
2539	118.3	0.3	9.5
2540	105.9	0.3	8.9
2541	147.6	2.3	10.3
2542	151.8	0.2	6.6

ที่มา : <http://embjp-th.org/th/jtrelaion/jtrel5.htm#4>

โครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่โครงการระดับชั้น พื้นฐานโดยรัฐบาลญี่ปุ่น(จีจีพี)[Grant Assistance For Grassroots Project (GGP)]

โครงการความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่ โครงการระดับชั้นพื้นฐาน (จีจีพี) เป็นโครงการหนึ่งใน Official Development Assistance (ODA) Schemes (แผนความช่วยเหลือ เพื่อพัฒนาอย่างเป็นทางการ) ได้เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ.2532 เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่โครงการเสนอโดยหน่วยราชการในระดับท้องถิ่น หน่วยงานทางการศึกษาและการแพทย์ และเอ็นจีโอ (องค์กรพัฒนา เอกชน) ในประเทศกำลังพัฒนา

ผู้มีสิทธิสมัคร สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นจะพิจารณาใบสมัครขอรับความช่วยเหลือขององค์กรเอ็นจีโอในประเทศนั้นๆ จากผลงาน บุคลากร และสถานะการเงินขององค์กรเอ็นจีโอว่าเข้าเกณฑ์ขอรับความช่วยเหลือหรือไม่ ใ้รับใบสมัครของบริษัทหรือนุคคลธรรมดา องค์กรที่มีสิทธิ์สมัครต้องสามารถประสานงานกับสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ องค์กรเอ็นจีโอที่มีสำนักงานใหญ่ในประเทศญี่ปุ่นไม่สามารถยื่นสมัครขอรับความช่วยเหลือจากโครงการจีจีพี แต่เอ็นจีโอญี่ปุ่นที่ดำเนินงานในต่างประเทศ จากมีคุณสมบัติเหมาะแก่การขอรับความช่วยเหลือหากพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในประเทศผู้รับเป็นกิจกรรมที่ยั่งยืนและมั่นคงในระดับรากหญ้า

โครงการเป้าหมาย โครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่จะเป็นประโยชน์แก่ระดับรากหญ้าเป็นสาขาที่ได้รับการพิจารณาเป็นลำดับต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการเกี่ยวกับความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Human Needs - BHN) รวมทั้ง การดูแลสุขภาพและการให้การดูแลทาง

การแพทย์ (ตัวอย่าง เช่น: การก่อสร้างตึก โรงพยาบาล จัดหาเวชภัณฑ์ โครงการเกี่ยวกับ เอชไอวี/เอดส์ การฟื้นฟูสุขภาพคนพิการ การศึกษาขั้นต้น (ตัวอย่าง เช่น ก่อสร้างห้องเรียน จัดหาโต๊ะและเก้าอี้) ปรับปรุงสวัสดิการสำหรับประชาชน และสิ่งแวดล้อม (ตัวอย่าง เช่น ขุดบ่อ จัดหาถังน้ำ)

เนื่องจากโครงการความช่วยเหลือ จีจีพี เน้นด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ดังนั้น โครงการ ทางวัฒนธรรมและกีฬาจึงไม่เข้าเกณฑ์ ไม่สามารถยื่นขอรับความช่วยเหลือจากโครงการจีจีพีพร้อมกับขอเงินอุดหนุนเพื่อโครงการของเอ็นจีโอ ในทำนองเดียวกัน ผู้ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการ Postal Savings International Aid Program (โครงการเงินออมไปรษณีย์เพื่อความช่วยเหลือระหว่างประเทศ) ไม่มีสิทธิขอรับความช่วยเหลือจาก จีจีพี และเงินอุดหนุนแก่เอ็นจีโอ ควรขอคำปรึกษาจากคนในชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ และให้พวกเขามีส่วน ร่วมในการจัดการและดำเนินโครงการ

เงินทุน โครงการ จีจีพี กำหนดให้เงินช่วยเหลือไม่เกิน 10 ล้านเยน (ประมาณ 3.4 ล้านบาท) ต่อโครงการความช่วยเหลือตามโครงการจีจีพี ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างอาคาร การจัดหาวัสดุและอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายในการจัดสัมมนาสามารถได้รับความช่วยเหลือ แต่มิใช่ค่าใช้จ่ายประจำ ดังเช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าจ้าง เงินเดือน เป็นต้น

โครงการศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ITEd)

ฯพณฯ นางสิริกร มณีรินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และ ฯพณฯ นายอะสึชิ โทะกิโนะยะ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ได้ร่วมพิธีเปิดศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (ITEd) เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2545 ณ กระทรวงศึกษาธิการ โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทย ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) โดยได้รับการสนับสนุนจาก รัฐบาลญี่ปุ่น ผ่านองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศของประเทศไทย ในอันจะเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

วัตถุประสงค์ของโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา คือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อฝึกอบรมครู และประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถสอนตามหลักสูตรพร้อมอุปกรณ์สื่อการสอนแบบใหม่ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาประจำระยะยาว 2 คน และจะส่งผู้เชี่ยวชาญมาประจำระยะสั้น 2 คน เพื่อให้คำแนะนำทางวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มาจากมหาวิทยาลัยการศึกษานารุโตะ และมหาวิทยาลัยการศึกษาเกียวโต ปัจจุบันได้มีการตั้งศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียน 5 แห่ง ที่จังหวัดเชียงใหม่ นครราชสีมา สงขลา ราชบุรี และชลบุรี แต่ละศูนย์จะมีการส่งอาสาสมัครจากหน่วยอาสาสมัครญี่ปุ่น (JOCV) มาให้การสนับสนุนกิจกรรมของโครงการ คาดหมายว่าศูนย์สามารถให้การอบรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นและครูได้ 3,000 คน

ศูนย์ฯ ที่กรุงเทพฯ จะทำหน้าที่ในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร และสื่อสำหรับใช้ในการอบรม ตลอดจนดำเนินการอบรมศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ จะมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันทั้งหมด รวมถึงในประเทศญี่ปุ่นด้วย และดำเนินการระบบฝึกอบรมผ่านเว็บ (Web-Based Training System) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการสามารถเรียนรู้แม้อยู่ในที่ห่างไกลหรือในห้องเรียนแบบเคลื่อนที่

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังได้รับประโยชน์จากบริษัทญี่ปุ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างเต็มที่นั้น ประเทศไทยจะต้องพัฒนาตนเองให้พ้นจากภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันด้วยการดำเนินการ ดังนี้

(1) จะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทย-ญี่ปุ่นให้ดียิ่งขึ้นและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นต่อไป เนื่องจากสิ่งนี้เป็นเงื่อนไขที่ขาดเสียมิได้สำหรับการจะทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ และบริษัทญี่ปุ่นเข้ามาเกี่ยวข้องในประเด็นนี้โดยผ่านการค้าและการลงทุน

(2) รูปแบบการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นควรจะเป็นแบบ “การร่วมลงทุน – Joint venture” เป็นหลักเนื่องจากจะช่วยเพื่อประสิทธิภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับบริษัทคนไทย

(3) ประสิทธิภาพของการลงทุนโดยตรงควรจะเน้นที่ “การสร้างงาน” เป็นสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจของไทย

(4) การลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นควรจะเป็นการลงทุนเพื่อการส่งออกกลับไปขายในตลาดญี่ปุ่นเป็นสำคัญ เพื่อลดแรงกดดันจากการกีดกันทางการค้าของสหรัฐฯ และยุโรป

(5) ควรส่งเสริม “ระบบการบริหารงานแบบญี่ปุ่น” ในประเทศไทย

(6) รัฐบาลไทยและภาคเอกชนควรเร่ง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์” ให้ประชาชนคนไทยมีคุณภาพ มีทักษะและความรู้ที่จะมาช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจพร้อม ๆ กับการเร่งปรับปรุงพื้นฐานเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาสถานศึกษา สถานฝึกอบรมให้มีคุณภาพในการถ่ายทอดความรู้และทักษะแก่ประชาชนคนไทยให้มีคุณภาพตรงตามต้องการอย่างรับด้วยเพื่อรองรับการฟื้นตัวและการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย

หลังภาวะวิกฤต การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของไทยยังคงต้องพึ่งพาการฟื้นตัวของเศรษฐกิจญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งออกและการลงทุนของไทยจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันเศรษฐกิจไทยฟื้นตัว ตลาดหลักญี่ปุ่นจะมีบทบาทสำคัญมากที่จะช่วยให้การส่งออกของไทยขยายตัวเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจญี่ปุ่นและเงินเยนมีความผูกพันใกล้ชิดกับเศรษฐกิจไทยและเงินบาทโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทิศทางการเคลื่อนไหวของค่าเงินเยนและเงินบาทที่มักสอดคล้องตามกัน ดอกเบี้ยอิทธิพลของเงินเยนต่อเงินบาทของไทย ความอ่อนแอทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นจะมีผลให้ค่าเงินบาทอ่อนไหว

ทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและไทยได้ตระหนักใหม่ว่าทั้งสองประเทศมีการพึ่งพาทิ้งกันและกันในด้านเศรษฐกิจ ตามประสบการณ์วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี 2540 บริษัทญี่ปุ่นไม่ลดและถอยตัวอย่างขนาดใหญ่ท่ามกลางภาวะวิกฤตเศรษฐกิจตรงกันข้าม บริษัทจากยุโรปหรือสหรัฐ ถอยการลงทุนระยะสั้นอย่างรวดเร็ว บริษัทญี่ปุ่นได้รักษาการให้กู้เงินและอัดฉีดเงินทุนให้บริษัทเครือข่ายหรือสาขาต่างๆ ในประเทศไทย ทั้งนี้มีส่วนช่วยทำให้สภาวะเศรษฐกิจฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง

โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ฉันท์มิตรอันยั่งยืนและการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสองประเทศ เมื่อประเทศไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจ ประเทศญี่ปุ่นจึงให้การสนับสนุนแก่ประเทศไทยอย่างกว้างขวาง อาทิเช่น ความช่วยเหลือด้านการเงินจำนวน 4 พันล้านดอลลาร์ผ่าน IMF การให้กู้เงินยืมรวมถึงโครงการมิยะซะวะ การให้เงินสินเชื่อของธนาคารส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่น (ปัจจุบันคือ JBIC จากการรวมกันระหว่างธนาคารส่งออกและนำเข้าแห่งญี่ปุ่นกับ OECF) การให้การรับประกันการค้า ความช่วยเหลือแบบให้เปล่า และความร่วมมือด้านวิชาการ เป็นต้น ความช่วยเหลือเหล่านี้มีมูลค่าสูงมากกว่า 14,000 ล้านดอลลาร์ ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอันดับแรกในกลุ่มประเทศต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทย

การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ นั้นประกอบด้วย การให้ความช่วยเหลือทางด้านคลัง การให้ความช่วยเหลือผ่านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แก่บุคลากรไทย การให้ความช่วยเหลือแก่ SMEs การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การให้ความช่วยเหลือทางด้านการจัดการแก่อุตสาหกรรมต่าง ๆ การเพิ่มทักษะความรู้แก่แรงงานมีฝีมือ และการช่วยเหลือด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

รูปแบบการให้ความช่วยเหลือมี 8 รูปแบบ คือ

- (1) โครงการความร่วมมือทางวิชาการ (ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญระยะสั้นและระยะยาว ทุนฝึกอบรม ดุษฎี และเครื่องมืออุปกรณ์)
- (2) ความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อการพัฒนา (รัฐบาลญี่ปุ่นจัดส่งคณะเจ้าหน้าที่หรือคณะผู้เชี่ยวชาญเข้ามาศึกษาในเรื่องที่รัฐบาลไทยร้องขอ)

- (3) ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางการศึกษาและวัฒนธรรม
- (4) การให้ความช่วยเหลือด้านผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขานอกโครงการ (Individual Expert)
- (5) ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าทางด้านการให้ทุนฝึกอบรม/สัมมนา ณ ประเทศญี่ปุ่น
- (6) การให้วัสดุอุปกรณ์นอกโครงการ
- (7) ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าขนาดย่อมในรูปตัวเงินแก่กิจกรรมระดับรากหญ้าในระดับชุมชนท้องถิ่น และ (8) อาสาสมัครญี่ปุ่น โดยส่งเยาวชนญี่ปุ่นอายุ 20-39 ปี ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาร่วมงานกับเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่น

ญี่ปุ่นให้ความสำคัญแก่ประเทศไทย และให้ความช่วยเหลือเทียบเท่ากับการช่วยเหลือที่ให้แก่ จีน อินเดีย เวียดนาม พม่า ฟิลิปปินส์ โดยประมาณร้อยละ 60-70 ของความช่วยเหลือจากประเทศกลุ่ม DAC ที่ประเทศไทยได้รับเป็นความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น โดยให้ความสำคัญกับสาขาต่างๆ ตามลำดับความสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้แก่ ความช่วยเหลือด้านสังคม (การศึกษา HIV/AIDS) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาท้องถิ่น พื้นที่เกษตร การเตรียมพื้นฐานอุตสาหกรรม (การพัฒนาบุคลากรด้านวิศวกรรม การเตรียมโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เป็นต้น)